

1 Tessalonikerbrevet

en bibelteologisk kommentar
av
Håkan Sunnli

© Håkan Sunnlden, Värnamo 2009
Inget i detta utkast får publiceras utan författarens skriftliga tillstånd.
Utgiven av Värnamo församling, Box 624, 331 26 Värnamo

Förord

De bibelförklaringar vi haft så här långt har verkligen inspirerat mig att fortsätta. När vi kommer till 1 Tessalonikerbrevet är det framför allt tre motiv som inspirerar mig. För det första kan 1 Tessalonikerbrevet faktiskt vara det äldsta i Nya Testamentet. Det känns oerhört inspirerande att få tränga så långt tillbaka i urkyrkan som det bara är möjligt. Det är inte ett lärobrev, men det låter oss få inblick i hur det var när evangeliet kom till Europa och hur det spreds med hast. Vi kan också på ett särskilt se vilket hjärta och vilket nit Paulus hade när han reste runt och förkunnade. Jag bortser då från att Matteusevangeliet har sitt ursprung hos publikanen Levi, Jesu lärjunge och från att Galaterbrevet kan vara skrivet redan år 48 e Kr.

Det andra motivet är att det här talas så levande om Jesu återkomst. Det tycks inte vara någon tvekan om att de första kristna väntade på Herrens återkomst. I samband med detta dyker en del frågor upp som Paulus berör i 1 och 2 Tessalonikerbrevet. Jag har aldrig tidigare intresserat mig för hur eller när det skall gå till. Det är först på senare år som frågan blivit riktigt intressant för mig och det beror på den norske biskopen Erling Utnem. Han skrev boken *När jorden blir ny* och den gjorde att intresset för 10000-riket kom att beröra också oss lutheraner. Hans undervisning kom att påverka min världsbild och behovet av att djupdyka i 1 Tessalonikerbrevet.

Det finns ett tredje motiv och det är att vid den här tiden finns inga ämbets- eller församlingsordningar utvecklade. I Thessaloniki tycks de kristna fortfarande endast samlas i hemmen. Det har också väckt mitt intresse för detta brev. Har detta brev något att säga oss om de första kristnas situation i hem och samhälle? Förmodligen.

År 2004 började jag förklara *Matteusevangeliet*, kapitel för kapitel, vers för vers. Tanken är att på ett djupare sätt studera Nya Testamentet i kronologisk ordning. Matteusevangeliet kompletteras med de unika verserna i *Markusevangeliet* innan vi gav oss in i *Apostlagärningarna*. Petrus efterträddes av Herrens broder Jakob och hans undervisning finns samlad i *Jakobsbrevet* som vi också gått igenom. I *Apostlagärningarna* berättas om Paulus omvändelse och hans första missionsresa. Han var strax tvungen att söka en lösning på frågan om hedningarnas förhållande till den judiska lagen, till Torahn. I detta sammanhang studerade vi *Galaterbrevet*, studerade apostladekretet i Jerusalem år 49 och fortsatte sedan med *Apostlagärningarna* och Paulus andra missionsresa. På den andra resan anlände han bland annat till Thessaloniki och fortsatte via Athen till Korint. Från Korint skrev han år 50-51 tillbaka till Thessaloniki och det är de breven vi ska studera här. *1 Tessalonikerbrevet* är intressant på flera sätt. Församlingen bestod främst av hedningar. Dessa hade på ett omskakande sätt fått höra att Jesus, och inte kejsaren är Herren. De hade också fått klart för sig att de skulle invänta hans, som de menade, snara återkomst. Hur mycket de förstått och/eller missförstått är oklart, men Paulus hade fått lämna dem ganska hastigt och var inte färdig med sin undervisning. Han lämnade kvar Timoteus när han gav sig iväg och det är Timoteus som några veckor eller månader senare rapporterar till Paulus i Korint.

Församlingen i Thessaloniki bestod främst av hednakristna.

När jag fördjupat mig i detta brev har jag läst den svenska kommentaren *Tessalonikerbrevet*, skriven av Per-Erik Ragnarsson och som ingår i serien *Kommentar till Nya Testamentet* (KNT), men också kommentaren av David J. Williams. Hans kommentar omfattar både 1 och

2 Tessalonikerbrevet. Williams är rektor vid Ridley College, universitet i Melbourne, Australien och har medverkat vid översättningen av New International Version.

I detta compendium har jag skrivit ut Svenska Folkbibelns översättning för att det ska vara lättare att läsa compendiet rakt av.

Värnamo, Apostladagen 2009
Håkan Sunnliden

Innehåll

A. INLEDNING	7
1. Paulus kommer till och lämnar Thessaloniki	7
2. Vad vet vi om staden Thessaloniki?	8
3. Paulus skrev 1 Tessalonikerbrevet år 50 eller 51 e Kr.	10
4. Vilket är syftet med 1 Tessalonikerbrevet?.....	10
5. Strukturen i 1 Tessalonikerbrevet.....	11
B. KOMMENTAR	12
Brevets inledning 1:1	12
Första huvuddelen 1:2–3:13.....	14
1:2–10 Paulus tackar Gud för församlingen i Thessaloniki	14
2:1–12 Hur församlingen i Thessaloniki grundades	17
2:13–16 Framgångar och motgångar hör samman	20
2:17-3:13 Goda nyheter från Timoteus.....	22
Andra huvuddelen 4:1–5:22.....	34
4:1–12 Ett liv i helgelse, exemplifierat med renhet och kärlek	34
4:13–18 De dödas uppståndelse och Herrens återkomst.....	37
5:1–11 Håll er vakna.....	38
5:12–22 Allmänna råd.....	41
Brevets avslutning 5:23–28.....	45
C. SÄRSKILD KOMMENTAR	
Satan	22
Eskatologi, läran om den yttersta tiden	26
Det judiska hoppet	26
Profeterna, apokalyptikerna, Jesus och Paulus	27
Det kristna hoppet	29
Tusenårsriket?	30
Sammanfattning	32
Översikt	32
Ande, själ och kropp	45
D. APPENDIX	49
Referenslista	49
1 och 2 Tessalonikerbrevens texter ordnade efter den Svenska evangelieboken år 2003	51
Cd-roms eller www.bibelforklaring.nu	51

A. INLEDNING

1 Tessalonikerbrevet (1 Tess) är skrivet av Paulus när han under sin andra missionsresa vistas en längre tid i Korint. Året är 50 eller 51 e Kr. Han har efter mötet i Jerusalem år 49 e Kr färdats österut genom Mindre Asien ända till Troas. I Troas får Paulus en syn om natten och kallas att predika evangelium i Makedonien. Thessaloniki är vid den här tiden huvudstad i Makedonien och har uppskattningsvis 200 000 invånare. Han reser Via Egnatia genom Filippi, Amfipolis och Appolonia ner till Thessaloniki, som ligger ungefär 16 mil sydväst om Filippi.

1. Paulus kommer till och lämnar Thessaloniki

Paulus, Silas och Timoteus anländer till sitt resmål Thessaloniki år 49 e Kr. I Apg 17:1-9 berättas om hur de kom dit och vad som hände. De stannade i Thessaloniki i minst en månad, kanske längre, så länge att han hann lägga grunden, Apg 17:2, 2 Tess 2:5, 15 och 3:6.

Paulus följde här det mönster han brukade följa när han kom till en ny stad. Han fick kontakt med ”en fridens man” det vill säga någon som öppnade sitt hem och sitt hjärta för detta kringresande sällskap, Luk 10:6. I Thessaloniki hette han Jason och de bodde i hans hus. Det var sålunda här som evangeliet först slog rot och härifrån det nådde synagogan, till vilken Paulus hade fritt tillträde och vidare ut på gator och torg.

Paulus försörjde sig själv som tältmakare, 1 Tess 2:9, men fick också gåvor ifrån Filippi, vilket han skriver med tacksamhet om i Fil 4:16, ett brev som skrevs flera år senare, sannolikt i slutet på 50-talet. Paulus glömde inte det.

De gick alltså till synagogan. Det fanns en sådan i Thessaloniki. Han predikade där tre sabbater i rad. Kom ihåg att Paulus var en skriftlärd och erkänd bibellärare av vad vi kallar Gamla Testamentet.¹ Det var som jude han talade till judarna och ”några av dem lät sig övertygas” när Paulus talade om den Uppståndne Jesus. Förutom dessa kom en ”stor skara av de greker som fruktade Gud” till tro, och inte så få av de förnämsta kvinnorna” Grekerna som fruktade Gud var hedningar som attraherats av den judiska tron. De uppskattade särskilt monoteismen, tron på en enda Gud och den tydliga etik som judarna gjorde sig till tolk för. Samtidigt var de tveksamma till strängheten inom judendomen, särskilt kravet på omskärelse. De stod därför utanför den nationalism judarna uttryckte.

Den största framgången tycks evangeliet annars ha haft på gator och torg. Det står inte i Apg 17, men väl i 1 Tess 1:8–10. Här talas om alla dem som omvänt sig *från avgudarna*. Det var ryktet om dessa radikala omvändelser som genljudit i hela provinsen Makedonien och Akaja. Spänningen blev emellertid så stor att judarna ställde till upplopp. Det betyder att de kände sig hotade av den framgång Paulus fick. De lyckade få tag i Jason, en av dem som kommit till tro

¹ I en västlig läsart av Apg 18:4 heter det att Paulus ”insatte Herrens Jesu namn”. Det betyder troligen att han gick igenom GT men satte in Jesus överallt där det var möjligt. Det är visserligen en sekundär läsart, men säger något väsentligt om den pedagogik Paulus använde sig av, jämför 17:2 f.

och släpade honom och några andra bröder inför rätta, men de släpptes mot borgen. Paulus och Silas lämnade sedan Thessaloniki i skydd av mörkret. Det verkar som om de lämnat kvar Timoteus med ett visst ansvar, eftersom han inte omnämns vid ankomsten till Berea, 4-5 mil väster om Thessaloniki. Antingen nämns inte Timoteus eller så kommer han efter, Apg 17:10.

Några av judarna följde efter Paulus och Silas till Berea och de var tydligen så aggressiva att bröderna fann det för gott att ta Paulus ända till Aten. Silas och Timoteus stannade kvar i Berea, Apg 17:17. Paulus får nu fortsätta ensam till Athen. Av 1 Tessalonikerbrevet framgår att han känt sig väldigt ensam i Athen. Athen var vid den här tiden ingen storstad som idag, men ett kulturellt centrum. Hans predikan hade liten framgång i Athen. De skrattade åt honom, enligt Apg 17:32. Några kommer till tro, men vi hör aldrig talas om någon församling i Athen, och mycket talar för att Paulus nu kände sig ganska illa till mods. Ensamheten blev större när Silas o Timoteus dröjde. Timoteus anlände omsider med vissa rapporter som kommenteras i 1 Tessalonikerbrevet, men bara för att bege sig tillbaka till Thessaloniki. Läget var långt ifrån stabilt i Thessaloniki. *Därför skickas Timoteus åter dit* för att styrka och uppmuntra tessalonikerna i deras svårigheter, 3:1f.

Paulus är skakad efter händelserna i Filippi, Thessaloniki och Berea. I Athen hade han inte heller haft någon större framgång. När han nu ensam fortsätter resan till Korint, som bara ligger ett par mil väster om Athen, kommer han dit ”i svaghet och med fruktan och stor ängslan” som han själv skriver i 1 Kor 2:3. I Korint träffar han Akvila och hans hustru Priskilla. Och eftersom de finner varandra stannar Paulus där i ett och ett halvt år. Det är härifrån han skriver breven till församlingen i Thessaloniki.

Efter att Timoteus varit tillsammans med de kristna i Thessaloniki ytterligare någon månad kommer han tillbaka till Korint där han rapporterar till Paulus om situationen i Thessaloniki. Denna rapport fyller Paulus med glädje och tacksamhet. Tessalonikerna tycks bestå provet. Också Silas är närvarande i Korint när Paulus skriver 1 Tessalonikerbrevet som svar på de rapporter han fått, Apg 18:5, 1Tess 1:1.3:6

Det här är den dramatiska bakgrunden till 1 Tessalonikerbrevet.

2. Vad vet vi om staden Thessaloniki?

Staden Thessaloniki finns fortfarande kvar. Den ligger i nordöstra Grekland. Kartan visar hur strategiskt belägen den är. Det är svårt att säga hur gammal staden är. Förmodligen hette staden Therma fram till år 315 f Kr. I sådana fall skulle staden vara uppkallad efter de varma källor som finns där. Therma betyder just ”källa”. År 315, tror man att Cassander och hans fru Thessalonicia, halvsyster till Alexander den Store, gav staden ett nytt namn. Det kan också varit så att de byggde en helt ny stad som helt enkelt kom att uppsluka det gamla Therma.

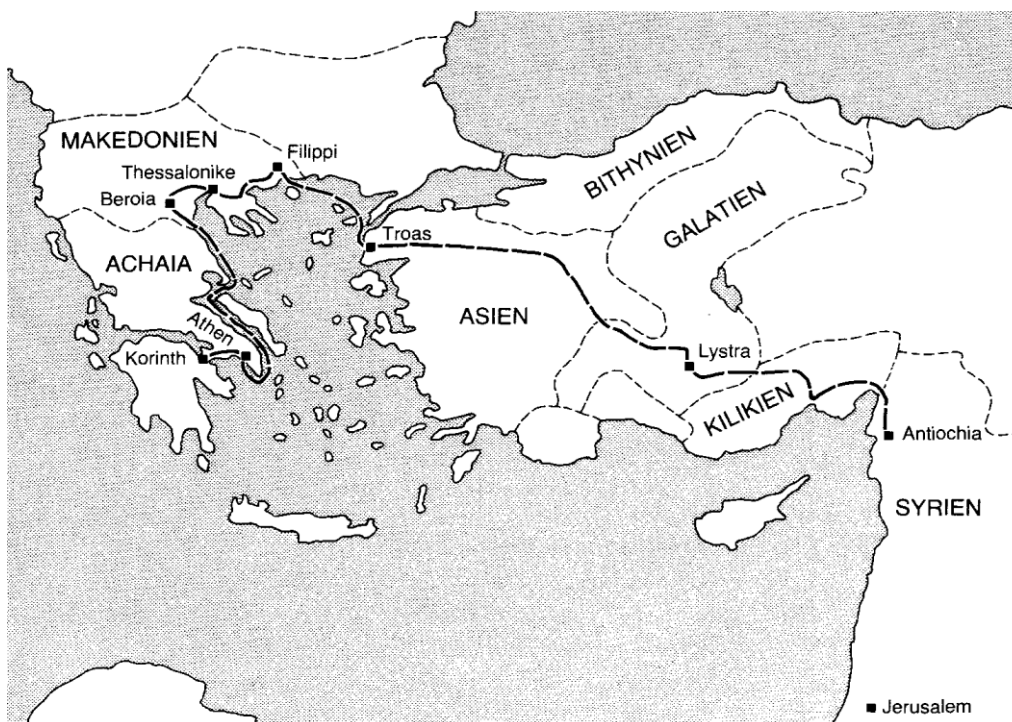
Alexander den Store dog 332 f Kr och efter honom tappade det grekiska väldet sitt militära styre, även om den grekiska kulturen fortfarande var dominerande. Från den tiden ända fram till Antiochus IV Epifanes, 175-164 f Kr levde judarna i stor frihet. Men Antiochus IV Epifanes påbörjade en stark helleniseringsprocess och ville göra den grekiska kulturen allenarådande. Det var han som bland annat placerade ”förödelsens styggelse” i det

allraheligaste i Jerusalems tempel. Det ledde till att judarna gjorde väpnat uppror. Detta leddes av Judas Mackabeus och år 164 f Kr kunde judarna återta templet. Nu kunde judarna fortsätta att utveckla och stärka den judiska tron och livsstilen. Vid den här tiden var de flesta judar utspridda över världen och inte så få av dem bodde i Thessaloniki.

Förutom att staden ligger strategiskt belägen vid Medelhavet och sålunda var en viktig hamnstad, gick också den stora vägen Via Egnatia igenom Thessaloniki. Denna väg förband Rom med Mellanöstern. Staden var sålunda strategiskt belägen och viktigt ur flera synpunkter. Här möttes landvägar och sjövägar och en intensiv handel pågick hela dagarna. Staden var Makedoniens fönster mot den övriga världen. Här bodde människor från många olika håll i världen och den religiösa mångfalden var stor. Allt insorterat efter bästa västerländska modell under den vittomfattande och generösa grekiska kulturen. Invånarantalet beräknas ha uppgått till ungefär 200 000.

Romarna som kom att regera efter grekerna år 148 f Kr gjorde Makedonien till en romersk provins och Thessaloniki blev en garnisonsstad som kom att spela en aktiv roll i de krig romarna förde. År 42 f Kr belönades staden med att utropas till fristad, vilket betyder att stadens egna invånare fick förtroendet att sköta sina egna affärer.

I Apg 17:5 framgår att de ville låta folkförsamlingen döma Paulus och Silas. Detta visar på den frihet staden hade att ta itu med sina egna angelägenheter, utan att styras från Rom eller någon annan plats. I v 6 och 8 omnämns också ”domarna”, på grekiska *politarchs*, ett ord som också det visar på detta självstyre. Det här var ett förtroende som stadens invånare var både stolta över och rädda om. De var därför mycket lojala mot Rom.

3. Paulus skrev 1 Tessalonikerbrevet år 50 eller 51 e Kr.

Det finns ingen seriös exeget som ifrågasätter Paulus som författare. De uppgifter som Lukas ger oss i Apg 16-18 och de som finns i 1 Tessalonikerbrevet stämmer väl överens. Det finns ett citat hos biskopen Ignatius (död 115 e Kr) som tros vara från 1 Tessalonikerbrevet. Den sedermera gnostiske biskopen Marcion erkände Paulus som författare redan år 140 e Kr. Biskopen Irenaeus citerar brevet år 180 e Kr eftersom brevet var vida känt, spritt och erkänt vid den tiden.

Vår tids exegeter kan identifiera innehållet, idéerna och språket som tydligt apostoliskt. I 4:2 och 4:15 hänvisas dessutom direkt till Herren Jesus.

I 5:12 hänvisar Paulus till dem som står i ledningen för församlingen, det vill säga dessa lever och verkar. Det visar att brevet är skrivet vid den här tiden. I Apg 18:12 berättas om hur Gallio det här året var prokonsul, landshövding eller ståthållare i Akaja. Han hade sitt säte i Korint. Tack vare utombibliska källor vet vi att prokonsulen normalt tillträdde 1 juli. Gallio regerade enligt samma källor endast under ett år, sannolikt från juli månad år 51 till och med sista juni år 51 e Kr. Paulus kan ha kommit till Korint redan år 50 e Kr eftersom han var på plats när Gallio tillträdde. Timoteus kom med sina nyheter strax efter Paulus ankomst till Korint och brevet är skrivet i anslutning till dessa, Apg 18:5. Hur som helst befann han sig i Korint och under denna tid skrev han brevet till församlingen i Thessaloniki, sannolikt år 50 eller 51 e Kr.

4. Vilket är syftet med 1 Tessalonikerbrevet?

De nyheter som Timoteus haft med sig från Thessaloniki hade fyllt Paulus med tacksamhet. Brevet avslöjar att han var särskilt engagerad i församlingen i Thessaloniki. Det är troligt att det dels beror på att församlingens mestadels bestod av hedningar och dels därför att de, liksom Paulus, förföljdes av judarna. Brevet är till en början ett tack och en uppmuntran till fortsatt ståndaktighet till de kristna i Thessaloniki. Paulus hade gärna rest dit själv, men var förhindrad, 2:17 f och skriver därför detta brev i stället. Han hade annars gärna rest dit själv eftersom han inte var färdig med sin undervisning, 3:10. Rapporten från Timoteus innehåller åtminstone sju delar.

1. De kristna i Thessaloniki är ett föredöme för alla i Makedonien, 1:6–10.
2. Judarna i Thessaloniki anklagar Paulus för att vara feg och girig, 2:1–12.
3. De kristna riskerar att återvända till avgudarna, 4:1-8.
4. De var bekymrade över att några av medlemmar hade dött, 4:13–5:11.
5. Några medlemmar brydde sig inte om att arbeta, 4:11 och 5:14.
6. Några medlemmar ifrågasatte församlingsledningen, 5:12 f.
7. Några medlemmar tycktes förakta profetiskt tal, 5:19–22.

Dessa sju punkter har ställts samman av exegeten David J. Williams, men andra kommentatorer har önskat få med även andra skäl. Den reformerte exegeten W Lütgert hävdade i början på 1900-talet att gnosticismen träng in i och gett upphov till breven till Filippi, Thessaloniki och Korint. Dessa andliga entusiaster hade hävdade att uppståndelsen redan har ägt rum ”i anden” och även Kristi återkomst. Därför skulle Paulus formulerat sig

som i 2:12 och 2:19. Det är möjligt att enskilda personer försökt hävda gnostiska inslag, men den vanliga uppfattningen är ändå att Paulus lagt en så tydlig grund att en gnostisk påverkan knappast haft någon större betydelse. Brevet är dessutom fyllt med tacksägelse för den tro tessalonikerna lever. Samtidigt är det onekligen så att Paulus lägger sig vinn om att tala om Jesu förestående ankomst, den som ännu inte har skett.

5. Strukturen i 1 Tessalonikerbrevet

Brevet inleds med en hälsning från Paulus, Sila och Timoteus, 1:1 och består sedan av två huvuddelar. Den första huvuddelen, 1:2–3:13 innehåller snarare tröst och uppmuntran än undervisning och den andra delen, 4:1–5:22 praktisk vägledning. De båda delarna är ungefär lika långa. Brevet avslutas med bön, några slutråd och en hälsning, 5:23–28.

Brevet ger intryck av att vara skrivet i spontan glädje över de hälsningar Timoteus haft med sig från församlingen i Thessaloniki. Det kan därför inte direkt klassificeras som ett lärobrev i samma mening som Galaterbrevet eller senare Romarbrevet. I stället är brevet fullt av hänvisningar till vad som sker i församlingen i Thessaloniki och vi får därför en ganska bra bild av församlingen där. Det är tydligt att ledarna för församlingen haft lite bekymmer med några medlemmar, men också att det fanns för församlingen gemensamma frågor kring de dödas uppståndelse och Herrens återkomst.

B. KOMMENTAR

BREVETS INLEDNING 1:1

Brevet börjar med en sedvanlig hälsning.

1:1 Från Paulus, Silvanus och Timoteus till församlingen i Tessalonika som lever i Gud, Fadern, och Herren Jesus Kristus. Nåd och frid vare med er.

Brevet är skrivet av det team som gett sig av från Antiokia ett år tidigare. **Paulus** hade med sig **Silvanus** (på latin) eller Silas (på grekiska) istället för Markus som avbrutit sin medverkan under den första resan. Silvanus innehade en ledande ställning i Jerusalem, Apg 15:22. Förmodligen var han jude och hette egentligen Sh-e-ila (på armeniska). Men sannolikt var det med honom som med Paulus. Han var romersk medborgare, Apg 16:37 och hade goda kontakter i den hedniska världen och hade därför också romerskt namn.

På sin väg genom Mindre Asien hade de i Lystra bjudit in **Timoteus** till missionsuppdraget, Apg 16:1. Timoteus hade redan hunnit få ett gott rykte, trots sin ungdom. Han var son till en messiastroende judinna, men eftersom fadern var grek lät Paulus omskära honom. Han ville inte att det skulle råda någon tvekan om Timoteus ställning. De flesta judar ansåg att konvertiter skulle vara omskurna se Gen 17:12 ff. Paulus utkämpade en strid om huruvida omskärelsen var nödvändig eller inte. Hans förkunnelse om Jesus hade en sådan otrolig framgång och så många hedningar kom till tro att de som sagt ganska snart fick ta ett avgörande. För den som vill veta mer om detta hänvisar jag till kommentar till Galaterbrevet och apostladekretet år 49 e Kr i Apg 15.

Här använder Paulus det grekiska ordet *ekklesia* för församlingen. Han använde även ordet i inledningen av Galaterbrevet. I den profana litteraturen används ordet om ”en samling människor”, men de första kristna fyllde det med nytt innehåll. Det används om den som döpts in i den kristna gemenskapen. Det används på samma sätt som det hebreiska ordet *qahal*, ett ord som reserverats för Guds utvalda folk, Israel. De första kristna menade sig alltså tillhöra det utvalda folket genom tron på Jesus Kristus.

Men Paulus tänker med andra ord inte i första hand på Israel, utan på dem som är i Gud Fadern och Herren Jesus Kristus. De människor som lever i *Honom* utgör *ekklesian*, se kommentaren till v 4. Här finns början till den undervisning som Paulus har om församlingen som Guds Kyrka och Kristi Kropp och som han kom att utveckla särskilt i 1 Korintierbrevet. Men redan i Gal 4:24–31 fanns en antydning om denna församling som grundats på löftena snarare än lagen. Se också Rom 9:6–8. Fil 3:2–3 och Ef 2:12–19. Det är denna ”nya” församling som beskrivs redan av profeten Amos i 9:11–12 och som kommer igen i Apg 15:7–18.

När det här brevet skrivs är gemenskapen i sin linda. Församlingen är visserligen organiserad men har inte hunnit sätta sig på de månader det här är fråga om. De kristna samlades dels hemma hos Jason, Apg 17:5 och dels hos andra för oss okända personer, 1 Tess 5:27. Det var mönstret också på andra platser Paulus kom till, se Rom 16:5, 1 Kor 16:19, Kol 4:15 och Filemon v 2. Vi känner igen dessa beskrivningar också från Apostlagärningarna, till exempel

från Filippi där de samlades hemma hos Lydia och fångvaktaren. Paulus har knappt hunnit insätta något ledarskap och något ämbete i vår mening har inte utvecklats. Apostlagärningarna 14:23 berättar att Paulus insatte äldste, grekiska *presbyteros* och 5:12 låter oss ana att det skett också i Thessaloniki. Här använder Paulus det grekiska ordet *proistamenous*. Det handlar om ledarskap men knappast om något ämbete i vår mening. Det är ännu inte synligt. Kanhända syftar han på ledare på samma sätt som vi talar om celledare eller zonledare. Så småningom skulle det bli många kristna på en ort och strukturerna bli mer synliga, sannolikt enligt det råd som Moses en gång fick av sin svärfar Jetro i 2 Mos 18. Paulus måste nu skapa ett nytt ordförråd som passar både judar med god kännedom om Skrifterna och hedningar som hade liten eller ingen förståelse av frälsningshistorien. Åtminstone måste han förklara vad han menar och ibland ge orden nu betydelse. Så var det med ordet *ekklesia*. Det kom att bli ordet för den kristna församlingen.

Det händer att vi får höra att judarna inte använde ordet **Fadern**, utan att Jesus skulle börjat med det. Det är inte sant, se 2 Mos 4:22, 5 Mos 32:6 och Hos 1:10 och 11:1, men de skriftlärde hade placerat Faderns långt borta, närmare bestämt i den sjunde himlen. Jesus däremot menade att Fadern är hos sina barn, vilket gör allting mycket mer närgånget, 3:11. Det hebreiska gudsnamnet stavas JWHJ och när den hebreiska texten översätts till grekiska, LXX 200 f Kr, använder översättarna det grekiska *kyrios*, som betyder herre. Ordet är en titel som Paulus nu fyller med Gud själv. När Gud själv blir *kyrios* stavar vi det med stort H och uttalar det med bestämd artikel eftersom Gud är *en*, Herren, 1:3, 2:15, 19, 3:11, 13, 4:1, 2, 5:9, 23 och 28.

På ett liknande sätt är det med titeln **Kristus**, som betyder den smorde. I Skrifterna användes det hebreiska ordet *mesiah* första gången om den smorde prästen i 3 Mos 4:3 och 6:22. När Israel fick en kung användes ordet om denne, 1 Sam 24:11 och senare som en titel på den kommande Kungen, den kommande Messias. Det finns sju stycken så kallade Messiaspsalmer i Psaltaren, Ps 2, 20, 21, 45, 75, 110 och 132. Rabbinerna hävdade att det finns 456 Skriftställen som handlar om Messias. Paulus menar att dessa är tillämpliga på Jesus från Nasaret. Det är uppenbarligen Jesus som är Messias, på grekiska Kristus. I Tessalonikerbrevet skriver Paulus, inte mindre än tio gånger i vardera brevet att Jesus är Guds Messias, se 1 Tess 1:1,3, 2:6, 14, 3:2, 4:16, 5:9, 18, 23, 28 och 2 Tess 1:1, 2, 12, 2:1, 14, 16, 3:5, 6, 12 och 18.

Ett annat exempel på denna sammansmältning är det grekiska ordet *charis* som här översatt med **nåd**. När man skrev brev på grekiska så inleddes de vanligtvis med hälsningsordet *chairō*. Paulus anspelar på det men skriver istället *charis*. Han kopplar samman detta med det judiska hälsningsordet som på hebreiska är *shalom* och betyder **frid**. Han har med andra ord här börjat väva samman grekiskt och judiskt, vilket skulle visa sig bli en svår uppgift. Eftersom dessa två ord – nåd och frid - är så innehållsrika har han också åstadkommit något mer än en vanlig hälsning. Det blev snarare en tillsägelse, nästan en predikan redan i första versen.

Det händer att bibelkritiker ifrågasätter läran om Treenigheten. Av hälsningsordet framgår att Paulus tänkte trinitariskt. Han riktar sig till dem som lever i Anden, Gud Fadern och Herren Jesus Kristus.

FÖRSTA HUVUDDDELLEN 1:2–3:13

Den första huvuddelen kan i sin tur delas in på olika sätt.

1:2-10	Paulus tackar Gud för församlingen i Thessaloniki
2:1-12	Hur församlingen i Thessaloniki grundades
2:13-16	Framgångar och motgångar hör samman
2:17-3:13	Goda nyheter från Timoteus

1:2–10 Paulus tackar Gud för församlingen i Thessaloniki

2 Vi tackar alltid Gud för er alla när vi nämner er i våra böner, 3 ty inför vår Gud och Fader tänker vi ständigt på er gärning i tron, ert arbete i kärleken och er uthållighet i hoppet till vår Herre Jesus Kristus. 4 Vi vet att ni bröder, Guds älskade, är utvalda av Gud.

Paulus är rörd över rapporterna som kom från Timoteus. Han uttrycker detta ordentligt när han skriver att **de alltid tackar Gud för dem alla**. Denna tacksägelse kommer igen i 2:13 och 3:9. Tacksägelserna äger rum i börens form. Paulus grundar tacksägelserna på triaden tro, hopp och kärlek, en treklang som antyds redan i Gal 5:5 f och som ska komma igen i senare brev, se 1 Kor 13:13, Rom 5:1-5 och Kol 1:4 f. Här skriver Paulus med en genitivkonstruktion som gör att översättningen närmas skulle vara trons gärning, kärlekens mödor eller arbete och hoppets uthållighet. Det gör att det går att översätta på två olika sätt, antingen som 1971 och Bibel 2000 så att betoningen hamnar på gärning, arbete och uthållighet.² Eller kan man göra som Giertz eller Svenska Folkbibeln (FB) här gör betona vad som sker när vi lever i tron, i kärleken och i hoppet. Båda sätten är riktiga och härmed förstår vi hur tro och gärning hör samman, kärlek och mödor, uthållighet och hopp. De går inte att skilja från varandra. Man kan inte tala om tro utan gärning, kärlek utan arbete eller hopp utan uthållighet. De tre ska inte i första hand betraktas som dygder och inte alls som laggärningar, utan som frukt eller resultat av det nya livet i Kristus.

Allt detta sker ”**i hoppet till vår Herre Jesus Kristus**”. Det är ett eskatologiskt hopp grundat på de löften Gud gett till fäderna. De har alltså fått veta att Jesus snart ska komma tillbaka för att fullborda dessa löften, se v 10 och 4:13 ff. Därför är de ivriga och verksamma. Här finns onekligen ett skäl till helgelse som på nytt behöver bli levande ibland oss och Paulus. Vi ska återkomma till frågan om de kristnas hopp lite mer utförligt senare i brevet. (?)

Paulus använder ordet **bröder**, grekiska *adelfoi* 21 gånger i 1 och 2 Tessalonikerbrevet, 14 gånger i 1 Tessalonikerbrevet, 1:4, 2:1, 9, 14, 17, 3:7, 4:1, 10, 13, 5:1, 4, 12, 14 och 25. Också det var ett vanligt judiskt uttryck som fylls med delvis nytt innehåll. Vi är bröder i Kristus, det

² 1917 och Bibel 2000 skriver att Paulus tacka Gud för vad de uträttar i tron, för hur de uppoffrar sig i kärleken och hur de håller ut i hoppet. Då blir betoningen på vad thessalonikerna uträttar snarare än vad Gud gjort genom dem.

vill säga genom den nya födelsen bröder ”på riktigt”. Uttrycket är synonymt med syskon. Det inkluderar självklart också alla kvinnor, se Gal 3:28.

Paulus talar om dem som **Guds älskade och utvalda**, fastän de flesta av dem var greker, Apg 16:4. Paulus menar uppenbarligen att också de hednakristna hör till Guds Israel, Gal 6:16 eller som här till de utvalda. Här menar jag att Paulus glider i förhållande till traditionellt judiskt tänkande. Visserligen säger han att hedningarna har inympats i Guds Israel, Rom 11:17, men han syftar på alla dem som enligt v 1 hör till ”Gud Fader och Herren Jesus Kristus” oavsett om de är judar eller greker. Vi har kallats till och in i Kristus och det är i honom som vi är utvalda. Här har Paulus onekligen vikit av från dåtidens judiska uppfattning och tar oss in i en ny dimension av frälsningshistorien. Han visar hur frälsningshistorien går in i en ny, andra fas.

5 Ty vårt evangelium kom till er inte bara i ord utan i kraft och den helige Ande och gav full visshet. Ni vet ju hur vi uppträdde bland er och vad vi gjorde för er. 6 Och ni blev våra efterföljare, ja, Herrens, när ni mitt under svåra lidanden tog emot ordet med den glädje som den helige Ande ger.

Ty vårt evangelium kom till er ... Paulus talar här om budskapet. Han hade förkunnat goda nyheter för dem, om Guds kärlek och Jesus Kristus och om hans liv och gärning och berättat för dem vilken betydelse det har. Detta budskap kallar han i v 6 helt enkelt för **Ordet** i bestämd form. I Giertz översättning står Ordet med stort O och därmed visar Giertz att ordet faktiskt är betonat. Att ta emot Ordet är att ta emot Herren själv. Det är inte fråga om vilken förkunnelse som helst, utan om det ord i och genom vilket den Uppståndne låter sig förmedlas. Det var alltså långt ifrån bara ord. Det var ord ifrån Gud. Det kom **i kraft**, grekiska *dynamis*. I 2:8, 9 kallas budskapet för ”Guds evangelium”. Evangelium kommer med andra ord ifrån Gud och innehåller Gud. I 3:2 kallas det för ”Kristi evangelium”. När Tessalonikerna förstod att detta Ord var Guds gåva till dem blev de överväldigade och budskapet slog dem med kraft.

Det är viktigt att komma ihåg Andens betydelse. Det är tveklöst så att Paulus här talar om Anden som den tredje personen i gudomen. Den Helige Ande kom i fullt mått (Bibel 2000), övertygande makt (Giertz) eller med **full visshet** (1917, FB). Andens sändande var för de första kristna det avgörande beviset på att den yttersta tiden börjat. När Guds Messias, Jesus Kristus kom, inleddes den nya tidsåldern och Anden är själva beviset för detta, se Jes 32:15, Hes 37:4-14, Joel 2:28 f. Anden kom

- 1) dramatiskt, 1 Kor 2:5ff, Gal 3:5, Apg 2:4,8:17f, 10:45f
- 2) på djupet, Rom 5:5, Gal 4:6
- 3) som befrielse, Rom 8:2, 2Kor 3:17
- 4) gav följder för vardagslivet, Rom 8:4ff, Gal 5:16

När de tog emot Guds evangelium fylldes de av dess innehåll, det vill säga med Anden. Den glädje Paulus talar om har vi sett gång efter annan i Apostlagärningarna, Apg 2:28, 8:8, 12:14, 13:52, 14:17 och 15:3. Se också Rom 14:17. Lagg märke till att Paulus talar om **vårt evangelium** och om **hur vi uppträdde**. Paulus, Silas och Timoteus var i sig ett evangelium. Tessalonikerna tog emot dem och deras budskap emot genom tron. De blev deras **efterföljare, ja, Herrens**.

De **svåra lidanden** som Paulus knyter an till var sannolikt både inre som yttre lidanden. Det grekiska ordet *thlipsis* är vanligt i LXX. Det beskriver närmast ett normaltillstånd för Guds folk, se Rom 5:3 och 12:12. Det var inte något lätt beslut att bli en Jesu Kristi lärjunge, en helgelsens process sätter igång där våra fiender världen, djävulen och vårt eget kött aktiveras. Lidandet betraktas ibland som en delaktighet av Kristi liv som i 2 Kor 1:5, men ordet syftar här sannolikt på det yttre hånet och de fysiska övergrepp de utsattes för,

7 Så har ni blivit ett föredöme för alla troende i Makedonien och i Akaja. 8 Ty från er har Herrens ord gett återljud, inte bara i Makedonien och Akaja, utan överallt har er tro på Gud blivit känd, så att vi inte behöver säga något.

Thessaloniki var strategiskt beläget och en mängd människor genomkorsade staden. Det grekiska ordet *execheo* översätts galant med eko eller återljud.

9 Själva berättar de om hur vi blev mottagna av er och hur ni omvände er till Gud, bort från avgudarna, för att tjäna den levande och sanne Guden 10 och vänta på hans Son från himlen, honom som Gud har uppväckt från de döda, Jesus, som har frälst oss från den kommande vredesdomen.

Dessa ord låter närmast formelartade, som en del av en bekännelse. Den innehåller tre led. För det första talas om omvändelsen, för det andra om att tjäna Gud och för det tredje om hans återkommande. Det första ledet om omvändelsen visar att Paulus i första hand riktar sig till hedningarna. Det var de, och inte judarna, som tidigare tjänat avgudarna. Nu stannar inte frälsningen vid att bli frälst från någon eller något eller vid själva omvändelsen. Det finns ett syfte med omvändelsen. Paulus skriver i det andra ledet att de nu ska **tjäna den levande och sanne Guden och vänta på hans Son från himlen**. Det grekiska verbet *doulein* betyder tjäna som slav. Paulus kom att använda det ofta, se Rom 12:11, 14:18, 16:18, Ef 6:7, Fil 2:22 och Kol 3:24. Han använder också ordet som ett substantiv, grekiska *doulos*. Vi är tjänare, se Rom 1:1, Gal 1:10, Fil 1:1 och Tit 1:1. Vi har alla en tjänst att utföra. Det betyder också att vi ännu inte är framme. I 5:8 f talar Paulus om att vi hoppas på att bli frälsta. Det betyder inte att vi inte redan är frälsta, men att frälsningen har skett, sker och ska ske. Den har skett, är verksam och ska fulländas. I 1 Kor 1:18 och 15:2 som Paulus skriver ungefär fem år efter detta brev, talar han om hur vi håller på att bli frälsta, se också Rom 8:24, 2 Kor 2:15, Ef 2:5, 8, 2 Tim 1:9 och Tit 3:5. Vi väntar fortfarande på kroppens frälsning och därmed är vi framme vid det tredje ledet. Paulus skriver att de ska vänta på Herrens återkomst. Han fördjupar detta i den andra huvuddelen, särskilt 4:13–5:12. Paulus skriver i v 9-10 att Herren

- är uppväckt från de döda
- ska komma från himlen
- ska rädda oss från den kommande vredesdomen

Här binds då, nu och framtid samman. Att vara en kristen innebär att vi har blivit försonade med Gud när Jesus dog på Golgata, att vi väntar på ”nya himlar och en ny jord” och att vi nu lever i denna spänning.

Det syns mig uppenbart att Paulus och de första kristna övertog de judiska förväntningar som utgick från Daniel 7, 530 f Kr. Jesus hade fyllt också dessa förväntningar med sig själv, se Matt 24:30, Mark 13:26 och Luk 21:27. Dessa förväntningar finns också i Apg 1:1 och 11.

Den vredesdom det talas om i Skrifterna talade också Johannes döparen och Jesus om, se Matt 3:7, Luk 21:23 och de är kraftfullt målade i Uppenbarelseboken, till exempel Upp 15:1. Paulus måste ha talat om detta och frågan måste ha diskuterats bland de kristna i Thessaloniki. Paulus berör frågan i 1 Tessalonikerbrevet, men än mer i 2 Tessalonikerbrevet. De bägge breven är särskilt intressanta eftersom de är skrivna så tidigt och därför ger oss en klarare förståelse av det kristna hoppet än de senare breven. De senare breven skulle kunna förväntas ha en mer modifierad eller anpassad bild. I Romarbrevet talar Paulus om vredesdomen och om hur den blir synlig, Rom 1:18. När den kristna tron på 300-talet e Kr blir påbjuden fördunklas detta hopp så till den grad att det praktiskt försvinner.

2:1–12 Hur församlingen i Thessaloniki grundades

Det här avsnittet är i hög grad argumenterade. Det finns en hel del som pekar på att Paulus argumenterar med sin bästa retorik. Inom retoriken använde man sig gärna av kombinationen ”inte A ... men B” och så gör Paulus inte mindre än fem gånger i de verser som följer. Han argumenterar också genom att stapla ord, gärna genom upptrappning som till exempel i v 3 eller v 10. Ett tredje drag som visar på hans engagemang är det sätt på vilket Paulus vädjar till thessalonikernas egna erfarenheter, se v 1, 2, 5, 9, 10 och 11. På dessa sätt försvarar han sig mot alla de anklagelser tessalonikerna anför. Men framför allt vill han att de nykristna i Thessaloniki ska bli rotade i Kristus. Vi har tidigare i Apg 17 läst om hur Paulus kom till Thessaloniki, men nu delar vi in detta i fem delar.

V 1-2 ett besök med svårigheter

V 3-4 ett budskap från Gud

V 5-8 av kärlek, inte för att själva få

V 9-10 utan underhåll

V 11-12 en förkunnelse med omsorg

1 Ni vet själva, bröder, att vår insats hos er inte var förgäves. 2 Tidigare hade vi, som ni vet, plågats och misshandlats i Filippi, men vår Gud gav oss mod att predika evangeliet för er trots hård kamp. 3 Bakom vår predikan ligger inte villfarelse, orena motiv eller onda avsikter.

Texten börjar med det grekiska ordet *gar* som syftar tillbaka till 1:9 och borde översättas med svenska **ty** eller därför, **ni vet själva ...** Paulus fortsätter med att erinra dem om hur de **plågats och misshandlats** och ändå gav Gud dem mod att **predika evangeliet** för er. De hade inte bara misshandlats i Filippi utan också mött hårt motstånd i Thessaloniki. När judarna stormade Jasons hus fick Paulus och Silas fly i skydd av mörkret till Berea. Det är en huvudpoäng hos Paulus att det han gör sker på Guds uppdrag. Det är Gud som är hans arbetsgivare och ingen annan, se redan Gal 1:1.

Det grekiska ord som här har översatts med **predika** är *paraklesis*. I Bibel 2000 står det förmaningar och så översätter FB ordet i 2 Kor 5:20 där det heter att Gud förmanar ... I grundtexten heter det att de predikade **hans evangelium**. Det är Gud som ligger bakom predikan, inte villfarelse, orena motiv eller avsikter. Paulus har samma tanke och ord när han i 3:2 skriver om hur Timoteus ska uppmuntra dem.

4 Eftersom Gud har ansett oss värdiga att anförtros evangeliet talar vi som vi gör, inte för att vara människor till lags utan för att behaga Gud, som prövar våra hjärtan.

V 4 börjar liksom v 2 med ett grekiskt adjektiv, *alla*. Det är ett betonat ord som oftast översätts med svenska *men*. Det syns inte i våra svenska översättningar men gör klart för oss att Paulus argumenterar emot sina belackare. De har fått uppdraget att förmedla evangelium av Gud och de gör allt de kan för att behaga Gud. Han hade anklagats för att smickra, men liksom i Galaterbrevet 5:11 avfärdar han detta, se också 2 Kor 4:2. Gud vet att Paulus inte ljuger därför att Gud ser till hjärtat, grekiska *kardia*. Ordet kommer igen i 2:17, 3:13 och 2 Tess 2:17. När vi kommer till 5:23 ska vi fördjupa oss något mer i den bibliska människosynen. Men hjärtat står här kort och gott för den inre människan, för anden och själen tillsammans. I Skrifterna talas ofta om hur Gud ser till människans hjärta, 1 Krön 28:9, 29:17, Ps 7:9, 139:23, Orsdpr 17:3, Jer 11:20, 12:3, 17:10, Apg 1:24, 15:8 och Upp 2:23.

5 Vi har aldrig farit med smicker, det vet ni, eller under någon förevändning roffat åt oss något - Gud är vårt vittne. 6 Vi har inte heller strävat efter att bli ärade av människor, vare sig av er eller av andra, 7 även om vi som Kristi apostlar kunde ha kommit med anspråk. I stället uppträdde vi kärleksfullt ibland er. Som en mor när hon sköter om sina egna barn, 8 ville vi i innerlig kärlek ge er inte bara Guds evangelium utan också oss själva, eftersom ni hade blivit så kära för oss.

Lägg först märke till att Paulus här kallar inte bara sig själv, utan också Silas och Timoteus för apostlar! I Apg 14:4 och 14 kallas även Barnabas uttryckligen för apostel. Lukas har tidigare reserverat ordet *apostolos* för de tolv, se Apg 1:2, 2:43, 4:35, 37, 5:2, 12, 18 och 8:1 men tycks senare också ha använt det i mer generell mening om dessa som utsända. Det grekiska ordet apostlar motsvaras då av latinet missionärer. Paulus använde ordet i denna senare mening i Rom 16:7, 1 Kor 15:7 och Gal:19. Än i dag talar vi om vårt apostoliska uppdrag, livet i apostlarnas efterföljd.

Paulus tror att evangeliet har kraft i sig och behöver därför för det första inte vara inställsam. Han behöver inte för det andra heller roffa åt sig något. Det var säkert känt att han hade fått gåvor i Filippi, Fil 4:15 eller rent av blivit försörjd av Lydia i Filippi, Apg 16:15. Nu anklagar de honom för att vilja roffa åt sig också här i Thessaloniki. Vi har tidigare sett att människor som får gåvor från Gud gärna i sin tur delar med sig. Det ligger i evangeliets natur att Paulus får gåvor. Det kom att följa Paulus som en anklagelse genom åren, 2 Kor 9:5 och 12:14 ff. Men samtidigt menar Paulus och här kanske han tänker mer på andra än sig själv att de som förmedlar evangelium är värda sin lön. När anklagelserna når Paulus är han emellertid mån om att påminna om att han för egen del aldrig dragit nytta av denna möjlighet. Det finns flera skäl till det. För det första skriver han i 1 Kor 9:12 att han inte vill lägga hinder för förkunnelsen. För det andra skriver han i 2 Kor 11:7 ff att han ödmjucar sig för de ska bli upphöjda och i 2 Tess 3:7 att han vill leva ordentligt och statuera exempel. När Jesus första gången sände ut sina lärjungar fick de höra att de inte skulle ta med sig någonting. De skulle lära sig att lita på Gud och på fridens man, Matt 10:5-15 och Luk 10:1-12. För det tredje förnekar Paulus att han strävar efter ära eller berömmelse.

I stället hade de uppträtt lika **kärleksfullt ... som när en mor sköter om sina egna barn.**³ Kärleksfullt heter på grekiska *homeiromai*. Det är enda gången det ordet förekommer i NT. Ordet är hämtat från sjukvården och beskriver sjuksköterskans uppgift att vårda. Faktum är att ordet som här översatts med mor också skulle kunna översatts med barnsköterska eller amma. Men Paulus vill sannolikt med hjälp av bilden visa på en mor som ammar.

9 Bröder, ni kommer ju ihåg hur vi arbetade och slet. Natt och dag arbetade vi utan att ligga någon av er till last, när vi predikade Guds evangelium för er. 10 Ni är vittnen, ja, Gud själv är vittne till hur heligt, rätt och oförvitligt vi uppträdde bland er som tror.

I den antika världen började arbetet innan gryningen, medan det ännu var mörkt. Därför heter det *natt och dag*. Sedan arbetade man tills det blev för varmt att arbeta. Då tog man siesta, se också Apg 20:31, 1 Tess 3:10 och 2 Tess 3:8. Rabbinerna fick lära sig ett hantverk som låg till grund för de fortsatta studierna. Paulus var säkert tacksam för att han hade ett sådant, Apg 20:34, 1 Kor 4:12, 9:3–19 och 2 Tess 3:8. Skälet för att arbeta hårt var att de inte ville någon till last. De ville att deras förkunnelse, predikan, grekiska *kerysso* skulle vara klanderfri.

11 Ni vet också hur vi förmanade och uppmuntrade var och en av er som en far sina barn, 12 och vädjade till er att leva ett liv värdigt Gud, han som har kallat er till sitt rike och sin härlighet.

Återigen tilltalar Paulus thessalonikerna direkt. De kan själva minnas hur det var med andra ord. Här är det också värt att notera att apostlarna har arbetat med **var och en av dem**. De var inte endast upptagna med hur många som kom till tro eller vilka grupper som kunde tänkas uppstå, utan ville se Jesu herravälde upprättat hos var och en av dem, jämför Kol 1:28. De hade fungerat som föräldrar för dem. De hade fött dem och fostrat dem som en far. Det var vanligt att jämför förhållandet lärare – elev med far – son. Återigen använder Paulus det grekiska ordet *parakaleo* som är ganska rikt till sitt innehåll. Det kan betyda förmana, uppmuntra, vädja med mera. FB har översatt det med **förmana**, men eftersom ordet står tillsammans med **uppmuntran** bör vi förstå nyansen av att förmana som att trösta. Det rimmar också bra med situationen i Thessaloniki. Det är i den tonen som Paulus **vädjar** till sina barn att **leva värdigt Gud**. Här rör Paulus vi det viktigaste en människa kan göra, - att leva ett liv värdigt Gud. På grekiska står det inte leva utan vandra. Livet är en resa och vi är alltid på väg mot framtiden. Vi känner väl detta sätt att tänka från Apg 4:1, 12, 9:2, 19:9, 23, 24:14, 22 och 1 Kor 4:17. Eller varför inte påminna om Gal 5:16.

Här hade det varit på sin plats att tala mer om Vägen, den yttre och den inre vägen. Hur vi arrangerar våra liv och hanterar det som sker inom oss. Men det skulle leda oss bort från texten. Den undervisningen får bli vid ett senare tillfälle.

³ Det finns en not i FB som något kryptiskt säger att ”kärleksfullt” också kan översättas ”som barn”. Det beror på att kärleksfullt heter *epioi* på grekiska, men att en annan handskrift har *nepioi* som betyder som barn. Det grekiska ord som står alldeles innan *epioi* slutar på n. Kom då ihåg att alla grekiska ord skrevs utan mellanslag så förstå ni hur lätt det kunnat bli ett n för mycket. Frågan blir då vad menade Paulus? De svenska översättningar jag läst har samtliga bestämt sig för *epioi*, det vill säga att Paulus uppträtt kärleksfullt som en mor. Alternativet skulle annars vara att han blivit som ett barn för barn.

Paulus anger målet för resan; Gud har **kallat oss till sitt rike och sin härlighet**. Båda uttrycken är eskatologiska och syftar på framtiden, MEN evangeliet säger oss att det redan har kommit till oss. Vi har redan fått del av det och har därför möjlighet att anpassa våra liv därefter.

I 5:24 får vi helheten när Paulus säger att Gud har kallat oss, ska verka hos oss och sedan fullborda det, vid vår Herre Jesu Kristi ankomst, se 5:23. Du finner samma tankar i Rom 8:30, 1 Kor 1:9 och 2 Kor 6:2.

I ett globalt perspektiv så började detta när Gud kom till oss genom Jesus Kristus men fullbordas vid hans återkomst. Dessa tankar går tillbaka till Herren Jesus själv, se Matt 16:27, 19:28, 24:30 och 25:31. Den dag Jesus kommer åter kallas för *Herrens dag* i 5:2 och 2 Tess 2:2, se också 2 Petr 3:10. Den kallas också *Jesu Kristi dag* i Fil 1:6 och *Herren Jesu dag* i 2 Kor 1:14. I 1 Kor 1:8 för *vår Herres Jesu Kristi dag* och andra gånger kort och gott för *dagen* som i 1 Tess 5:4, Rom 13:12, 1 Kor 3:13 och Hebr 10:25 eller *den dagen* i 2 Tess 1:10.

Paulus hade förkunnat att den dagen redan har kommit och ändå väntar vi på dess fullbordan. Det var lätt att missförstå vad Paulus menade och därför måste han förtydliga detta i 4:13–5:11.

2:13–16 Framgångar och motgångar hör samman

13 Därför tackar vi alltid Gud för att ni tog emot Guds ord som vi predikade och tog det till er, inte som ett ord från människor utan som Guds eget ord, något som det verkligen är, ett ord som är verksamt i er som tror. 14a Ni bröder har ju blivit efterföljare till Guds församlingar i Judéen, de som är i Kristus Jesus.

Paulus fortsätter med att återuppta och fördjupa tacksägelserna, se 1:2. Det är ovanligt eftersom tacksägelserna oftast placeras först i brevet, inte mitt i som här. (Se kommentaren nedan till v 14b-16.) I det första kapitlet tackade Paulus Gud för att evangeliet kommit till dem, se 1:5, och här tackar han Gud för att de lyssnade och **tog emot Guds ord**, grekiska *paralambano*. Termen syftar på den stund då en elev förstår och tar mot från sin lärare. Det är en teknisk term som Paulus använder när han ska beskriva hur traditionen förs vidare, se hur termen används i Gal 1:9, 12 om evangeliet, i 1 Kor 11:23 om nattvarden och i 1 Kor 15:1 och 3 om bekännelsen och i 2 Tess 3:6 om det levande exemplet. Djupast sett handlar det om att Paulus förmedlar och thessalonikerna lyssnar till och tar emot Herren själv. Därför heter det att Ordet är **verksamt i er som tror**.

14b Ni har fått utstå samma lidanden av era landsmän som de av judarna, 15 de som dödade både Herren Jesus och profeterna och som nu har drivit bort oss. De behagar inte Gud och är fiender till alla människor, 16 eftersom de hindrar oss att predika för hedningarna, så att dessa blir frälsta. Så fyller de ständigt sina synders mått. Men vredesdomen skall komma över dem till slut.

De här versarna ger oss intryck av att Paulus åtminstone i skrivande stund hade en nästan hatisk inställning till judarna. De är isolerade från sitt sammanhang så grova att det är svårt att känna igen Paulus. Exegeterna förklarar detta på olika sätt.

Somliga menar att v 13-16 är ett inskott, det vill säga versar som lagt till i efterhand. Det skulle skett senare då brytningen med judarna var ett faktum, kanske till och med från efter år 70 så Jerusalem jämnats med marken. Om man tar bort dessa versar så blir brevet mer Paulinskt. Just dessa versar tillför inte något. Det finns till och med forskare som menar att brevet är sammansatt av två brev eller utkast och att v 13 ursprungligen skulle varit inledningen på detta andra brev.

Jag har i inledningen argumenterat för brevets äkthet och tror med andra forskare att dessa versar med utgångspunkt i brevets helhet går att förstå på andra sätt. För det första tror jag inte att Paulus syftar på judar i allmänhet och inte heller på den judiska tron i allmänhet. Han syftar på dem som förföljt Herren Jesus, honom själv och de nykristna i Thessaloniki. Till det kommer att redan profeten Elia i 1 Kon 19:10 klagat över att folket dödar Guds profeter. Paulus knyter an till denna klagan här liksom i Rom 11:3. Jesus hade också beklagat sig över detta faktum Matt 23:34-39, Luk 11:50 f och 13:33-35.

Vidare hade Paulus själv plågsamma minnen efter besöket i Antiokia, Ikonium, Lystra Thessaloniki och Berea, se Apg 13:50, 14:5, 19, 17:5 ff. Paulus var mån om att behaga Gud, men dessa versar syftar på dem som misshagar Gud. Paulus är ledsen för att de hindrar honom att predika Guds evangelium. Här är de judar, men i sak skulle de lika gärna kunnat vara hedningar, se till exempel Rom 8:5-8.

Det är också troligt judarna i allmänhet hade dåligt rykte om sig i vissa kretsar och att Paulus knyter an till redan kända rykten. Denna antisemitism har aldrig varit okänd. De romerska historieskrivarna Tacitus (55-117 e Kr) och Filostratus (150-200 e Kr) uttrycker sig på liknande sätt. Kan Paulus ha knutit an till dessa rykten? Jag kan inte tro att Paulus burit hat i sitt hjärta, utan tror snarare att vi ska förstå dessa versar som sakliga eller möjliga känslösa. När han senare skriver i 1 Kor 2:8 försöker han vara mer saklig än känslös.

FB skriver att **vredesdomen ska komma över dem till slut**. Men den grekiska texten är dubbeltydig. Bibel 2000 skriver ”men nu nås de till slut” som om vredesdomen var över dem i skrivande stund. Den bästa förklaringen är ett både och. I grund har vi vredesdomen framför oss som Paulus också uttryckligen skriver i 1:10 och 5:9. Det gäller också som vi vet frälsningen och härligheten, men samtidigt är det så att den kommande domen och den kommande tidsåldern redan har brutit in. I Rom 1:18 beskriver Paulus på vilket sätt Guds vrede uppenbaras. I sådana fall skulle judarnas beteende eller oförmåga att höra och ta emot Guds evangelium i sig vara ett straff, se Rom 1:24. Det är tänkbart att Paulus här i 1 Tess 2:16 medvetet uttrycker sig dubbelt. Sammanfattningsvis skulle följande argument förklara v 13-16. Paulus vänder sig mot

- dem som dödar Guds profeter dem som står emot Jesus och Paulus
- dem som misshagar Gud
- dem som har dåligt rykte

Vidare är han sakligt vred, om än med illa dold känslösamhet. Slutligen är Paulus väl medveten om den kommande vredesdomen.

2:17-3:13 Goda nyheter från Timoteus

Denna fjärde del är väl sammanhållen. Den består i Ragnarssons kommentar av fyra mindre stycken, nämligen

- 2:17–20 en apostels glädje och oror
- 3:1-5 i stället för Paulus
- 3:6-10 Nu lever vi
- 3:11-13 bön om öppen väg och överflödande kärlek

Timoteus har kommit med rapporter från Thessaloniki och Paulus betygar på nytt sin längtan efter att få möta dem.

17 Bröder, då vi nu för en kort tid har varit skilda från er, till det yttre, inte till hjärtat, har vi längtat mycket efter er och blivit ännu ivrigare att få träffa er personligen. 18 Vi har verkligen önskat komma till er - jag, Paulus, både en och två gånger - men Satan har hindrat oss. 19 Vem är vårt hopp, vår glädje, vår ärekrona inför vår Herre Jesus när han kommer, vem om inte ni? 20 Ja, ni är vår ära och vår glädje.

Det är troligt att han blivit förbjuden av myndigheterna att återvända, men Paulus vill tro att det ändå ska ske efter **en kort tid**. Det är först i Apg 20:2, fem år senare, vi kan ana att han återkom. Fram till dess var han endast närvarande **till hjärtat**.

När Paulus ska beskriva varför han stoppats skyller han **Satan** för detta. Vi ska inte överskatta Satans betydelse. Jag har när jag skriver detta undervisar i 173 timmar från denna ambo, men aldrig så här långt talat om Satan eller hans betydelse. Men vi ska inte heller bortse från eller underskatta hans betydelse.

Satan

Satan är ett hebreiskt ord och betyder Åklagare. 4 Mos 22:22 (?) Satan omnämns relativt sällan i Skrifterna. Varje gång han omnämns står han emot Guds män eller kvinnor, se 1 Krön 21:1, Job 1:7–2:9, Ps 109:6 och Sak 3:1. Mer än så finns strängt taget inte. I NT däremot pekas han ut mer distinkt. Där uppträder han till och med emot Gud själv, se Hebr 2:14 och 1 Joh 3:8. Denna syn genomsyrar hela NT.

Satan förekommer där 25 gånger i NT (13 gånger i synoptikerna och 8 gånger i Uppenbarelseboken). Paulus nämner Satan vid namn 10 gånger, Rom 16:20, 1 Kor 5:5, 7:5, 2Lor 2:11, 11:14, 12:7, 1 Tess 2:18, 2 Tess 2:9, 1 Tim 1:20 och 5:15. **Satan** är omnämnd i fler bibelställen, men då som Djävulen, Frestaren, Den onde, Fienden, Beelsebul, Mördare, Lögnare, denna världens furste eller **denna tidsålders gud i 2 Kor 4:4, Beliar i 2 Kor 6:15, Härskaren över luftens välde i Ef 2:2**, avgrundens ängel, den store draken, den gamle ormen och våra bröders åklagare. Namnen i fet stil kommer från Paulus. I 2 Kor 2:11 använder Paulus namnet Satan, liksom i 11:14. Det är troligt att Paulus såg Satan som en personlighet, en ond ängel eller varelse som faktiskt finns och verkar.

Satan omnämns alltid i relation till de kristna. Den Onde står emot och försöker hindra dem. Gud har en vilja, men Satan försöker hindra Guds vilja. Här förstår jag Satans hinder som

myndigheternas förbud för Paulus att återvända, se Apg 17:9. Det är möjligt att det anfall de utsattes för av myndigheterna i Apg 17:5 också antyds i 2 Tess 2:9. Men det är en gissning.

Beskyllningen kommer igen i 3:5, 2 Tess 2:9 och 3:3.

Paulus är stolt över dem som en far är stolt över sina barn. Han talar om att de är hans ärekrona, en sådan som segraren fick vid de olympiska spelen, men denna krona ska de få bära till evig tid, se 1 Kor 9:25. Paulus tänker sig att när Herren Jesus kommer ska han Paulus stolt kunna visa upp vännerna i Thessaloniki och då vill han inte ha arbetat och slitit förgäves med dem, se också Gal 2:2, Fil 1:16 och 2:16. Det går inte att ta miste på den glädje Paulus ger uttryck för, MEN vi ska också lägga märke till att detta ska ske **inför vår Herre Jesus Kristus**. Också det här uttrycket är hämtat från de olympiska spelen. Ärekronan delades ut inför kejsaren eller hans representant, inte inför några andra eller ens för Paulus utan vid Jesu återkomst. Paulus talar i Tessalonikerbrevet inte mindre än sex gånger om Jesu återkomst, här och i 3:13, 4:15, 5:23, 2 Tess 2:1 och 8. Han återkommer till detta i 1 Kor 15:23. Och vi ska återkomma till detta.

Paulus är mån om att utpeka tessalonikerna som **vårt hopp, vår glädje och vår ärekrona**.

3:1 När vi därför inte längre kunde härda ut, beslöt vi att ensamma stanna kvar i Athen, 2 och vi sände Timoteus, vår broder och Guds medarbetare i Kristi evangelium. Han skulle styrka och uppmuntra er i tron, 3 så att ingen skulle vackla under dessa lidanden. Ni vet själva att vi är bestämda till att utstå sådana. 4 Redan när vi var hos er, sade vi er i förväg att vi skulle få lida, och så har det också gått som ni vet. 5 När jag därför inte längre kunde härda ut, sände jag bud för att få veta hur det var med er tro. Kanske kunde det vara så att frestaren hade frestat er och vårt arbete varit förgäves?

Paulus sänder mer än gärna **Timoteus** till dem när han själv är förhindrad. Av v 1 syns det som att Silas och Timoteus kommit efter Paulus från Thessaloniki till Athen, men att **vi**, det vill säga Silas och Paulus beslutat att stanna kvar i Athen och att de sänt Timoteus tillbaka Thessaloniki. Här råder en oklarhet eftersom denna resa inte finns omnämnd i Apg. Kanske kom Paulus ensam till Athen, Silas mötte Timoteus någonstans på vägen och så kom de båda efter Paulus till Korint. Vi vet inte, men enligt Apg 18:5 hade Silas och Timoteus just kommit ner från Thessaloniki med goda nyheter.

Timoteus kallas efter detta för **vår broder** och Guds medarbetare. Exegeten Williams lägger här märke till att Paulus i Rom 16:3, 9, 21, Fil 2:25 och Filem 1:24 talar om sin medarbetare. Här skriver han Guds medarbetare och kanske är det så att Timoteus hade en högre kallelse än andra. Timoteus har nu blivit **Guds medarbetare!**

Paulus sänder Timoteus för att han ska **styrka och uppmuntra dem i tron**. Deft grekiska ordet *sterizo* beskriver exakt vad det är fråga om. När en människa kommit till tro behöver hon bli befäst i denna tro. Det grekiska ordet för att uppmuntra, *parakaleo*, kompletterar vad det är fråga om. Det handlar om att komma till någons hjälp eller att uppmuntra, att trösta eller att vädja för någon, se 2:12, 3:7, 4:1, 10, 18, 5:11 och 14. Paulus önskar av hela sitt hjärta att de ska bli kvar **i tron**, se 1:3, 8, 3:5, 6, 7, 10 och 5:8.

Paulus önskar att ingen ska vackla under dessa lidanden. De lidanden, grekiska *thlipsis*, han syftar på är omnämnda redan i 1:6 och 2:14. När han i v 4 talar om att de berättat om det redan i förväg verkar det som att det är förutbestämt att kristna får lida på olika sätt, som om det vore en del av att följa Jesus, se här Jesu egen undervisning i Joh 16:33 eller Matt 5:11 f, Mark 8:34 ff, Joh 12:31, 14:30, 15:18-21, 16:11, Apg 14:22 eller Fil 1:29. Det är som om prövningarna är en del av Guds plan för oss människor. Men utgången är inte given och därför sänder Paulus Timoteus till dem. Han var ängslig för att antingen hade frestare övermannat dem och då hade deras arbete varit förgäves. Detta var en oro som Paulus fick leva med

6 Men nu har Timoteus kommit tillbaka från er, och han har gett oss goda nyheter om er tro och kärlek och berättat hur ni alltid tänker på oss och längtar efter att få träffa oss, liksom vi längtar efter er. 7 Så har vi genom er tro fått nytt mod när det gäller er, bröder, och det mitt i alla svårigheter och lidanden. 8 Nu lever vi, när ni står fasta i Herren. 9 Hur skall vi tillräckligt kunna tacka Gud för all den glädje som ni är för oss inför vår Gud? 10 Natt och dag ber vi mycket ivrigt om att få träffa er och ställa till rätta det som brister i er tro.

Timoteus hade nu kommit från Thessaloniki, tillsammans med Silas enligt Apg 18:5 med **goda nyheter** (ordet evangelium används här i allmän mening) om tessalonikernas tro och kärlek. Paulus blev mycket uppmuntrad av rapporterna, inte minst därför att han enligt Apg hade börjat predika för judarna i Korint, men i vanlig ordning inte blivit mottagen. I Thessaloniki däremot hade hedningarna tagit emot dem med öppna hjärtan och Timoteus kunde nu bekräfta deras tro, deras kärlek och om hur de längtade efter Paulus.

Paulus är så översvallande glad att han inte vet hur han ska kunna tacka Gud för allt han har fått höra av Timoteus. Tillsammans med de andra apostlarna befinner sig Paulus **inför vår Gud**, uttrycket finns även i 2:19 och 3:13. Paulus vet att Gud ser till deras hjärtan, se kommentaren till 2:4 och att livet levs, **natt och dag**, inför Gud. Det grekiska adverbet *hyperekperissou* här översatt med **mycket ivrigt** är det starkaste ord som går att använda. Det betyder högsta möjliga alternativ, något som är större än man kan mäta eller föreställa sig. Paulus använder det också i 5:13 och Ef 3:20. Här önskar han av hela sitt hjärta dels att *få träffa* dem och dels att *ställa till rätta* (grekiska *katarizo*) det som brister. Denna vers visar så tydligt hur församlingens tillväxt är ett samspel mellan dem och aposteln, se också 1 Kor 3:6–10. Det finns här ingenting som antyder att det skulle vara något särskilt bekymmer han tänker på förutom det som för övrigt framkommer av brevet och som behandlas i kapitel 4 och 5.

11 Måtte vår Gud och Fader själv och vår Herre Jesus leda vår resväg till er. 12 Och må Herren låta er växa till och överflöda i kärleken till varandra och till alla människor, så som även vår kärlek till er gör, 13 så att han styrker era hjärtan och gör er oförvitliga och heliga inför vår Gud och Fader, när vår Herre Jesus kommer med alla sina heliga.

Här går Paulus från böneliknande formuleringar till direkt bön. I v 11 ber han för sig själv och arbetslaget och i v 12 för tessalonikerna. Återigen ser vi hur vardagsnära tron är. Paulus ber att Herren ska leda deras **resväg**. Det var vanligt att be på detta sätt, se till exempel Ps 32:8, 37:23, 40:2, Ordspr 3:6, 4:26 och 16:9. Det betyder inte att de vara nervösa eller osäkra utan att de i detalj förtröstade på Herren. Det här sättet att förstå livet blev också synligt under andra missionsresan då de hindrades av den Helige Ande, Apg 16:6 f. I 1 Tess 2:18 talar

Paulus om att satan hindrat dem. Det finns en detalj i texten som är värd att lägga märke till. Paulus trodde naturligtvis på *en* Gud enligt 5 Mos 6:4, och ändå kopplas denne Gud och **Herren Jesus** samman i bönen. Jesus benämns med ordet **Herren** och Paulus ber här till Fadern och Sonen.

I v 12 ber han för tessalonikerna. De två bönerna binds samman med den grekiska konjunktionen *de* plus att ordet som syftar på dem (**er**) står i början av meningen. Så sker när något ska betonas. Paulus betonar här att oavsett hur det går med deras resa kommer de alltid att be för dem. Paulus bön är att de ska **överflöda i kärleken** så att den når fram till **alla människor**, jämför med 4:1, 10 eller Gal 6:10. Den gudomliga kärleken är gränslös och kan aldrig ta slut. Denna undervisning går att härleda till Herren Jesus själv, se till exempel Luk 6:32–36. Det var den kärleken Paulus tagit emot och som han ville ge vidare. Därför skriver han **så som även vår kärlek gör till er**.

V 13 Lägg märke till resultatet av denna kärlek. När vi vandrar Herrens väg kommer Gud att **styrka våra hjärtan och göra oss oförvitliga och heliga**. Det betyder att Paulus här talar om den osjälviska, utgivande, ja den gudomliga kärleken, på grekiska *agape*. Det är denna kärlek som är grunden för vår helighet. Det grekiska ordet för helighet, *hagiosyne* används flitigt i GT, men varje gång kopplas det till Gud själv. Det är bara Gud som helig. Det är vår delaktighet av Gud som är måttet på vår helighet. Detta kan låta lika orimligt som Jesu ord i Matt 5:48, men i själva verket är Guds helighet nyckeln till vår helighet. Det är vår delaktighet i den Helige Ande som gör oss heliga, se Rom 1:4 och 1 Kor 1:30. När detta är sagt, när evangelium ligger där som en grund, måste vi också konstatera att Paulus här ändå talar om det praktiska levernet. Hans bön är att vi ska överflöda i kärleken till alla människor. Luther skulle ha uppmanat oss med orden: ”Bli vad du är”. Vår status som heliga är en gåva, men en gåva som ska praktisera med andra ord. Vi är heliga **inför vår Gud och Fader**.

Vår helighet förverklig **när vår Herre Jesus kommer**. Men det faktum att vi har status som heliga och att Herren ska fullborda sitt verk när han kommer sporrar oss till ett heligt liv. Det är denna process som vi kallar helgelse. Det är den Helige Andes uppgift, se 2 Tess 4:13.

Här får vi också veta att Herren inte kommer ensam när han kommer utan är omgiven **av alla sina heliga**. Frågan är nu vilka de heliga är. När vi läser GT framstår dessa som änglarna, se 5 Mos 33:2, Ps 89:6 och 8, Sak 14:5c och denna antydning fortsätter i NT, som i Matt 13:41, 25:31 och Luk 9:21. Ja, också Paulus skriver att det är änglar i 2 Tess 1:7. Det vanliga är annars att förstå begreppet de heliga kopplat till människor, som i 2 Tess 1:10. De heliga och de troende är synonyma begrepp. I 1 Tess 4:14 åsyftas de troende, se också Rom 8:19 och 1 Kor 6:2. Därför är det rimligt att tänka att Jesus när han kommer med *alla* sina heliga också inkluderar de troende.

Nu står vi emellertid inför en svårighet som vi inte kan lösa slutgiltigt. Om Jesus kommer med *alla* sina heliga måste han väl först ha hämtat dem till sig? Nä vi kommer till 4:13–18 kommer vi att läsa att så också ska ske, särskilt v 17. Här infinner sig ett antal frågor kring texten som har gett upphov till läran om uppryckandet. I all korthet går den ut på att Jesus kommer och hämtar de sina och först vid ett senare tillfälle kommer han en andra gång tillsammans med *alla* sina heliga, se också Mark 13:27 och Upp 11:12. Jesus skulle med andra ord komma två gånger. Den första gången osynligt (uppryckandet) och den andra gången med *alla* sina heliga för att döma levande och döda.

Vi får nu göra ett avbrott i förklaringen av 1 Tessalonikerbrevet för att i stället skaffa oss en bakgrundsförståelse av vad Paulus talar om. Det passar bra eftersom 3:13 också avslutar den första huvuddelen (1:1–3:13). När vi sedan tar oss an den andra huvuddelen av brevet (4:1–5:28) är förutsättningarna bättre för oss att förstå vad Paulus talar om.

Eskatologi, läran om den yttersta tiden

Det grekiska *eschaton* betyder det sista och *logos* betyder ord, tanke eller lära.⁴ Eskatologi är läran om världshistoriens avslutning, den sista tiden.⁵ Jesus predikade Guds rikes ankomst. Det är ett eskatologiskt budskap därför att det skulle komma i ändens tid enligt profeterna. Vi har tidigare sett att budskapet är starkt knutet till hans egen person.

Israels hopp är starkt knutet till skapelsestron. ”I begynnelsen skapade Gud himmel och jord” 1 Mos 1:1 Himmel och jord är ett uttryck för hela skapelsen. När Gud skapat allting var ”det mycket gott”, 1 Mos 1:31. Allt var perfekt ordnat och fungerade fullkomligt. Det fanns inget övrigt att önska. Människans kallelse är att förvalta skapelsen och att råda över den i glädje och med tacksamhet. Jorden kallas för Eden, paradiset eller lustgården. I den kunde man också höra hur Herren Gud vandrade, 1 Mos 3:8. Det är denna underbara berättelse, denna sköna syn som bildar bakgrunden till Israels hopp. Denna berättelse om himlen på jorden, Guds närvaro på jorden är också utgångspunkten för Skrifterna.

Syndafallet kom att bli ett uppror mot Gud med fruktansvärda följder. När synden fick tillträde och började regera i och genom människan uppstod konflikter i förhållande till Gud men också människor emellan och i förhållande till övriga skapelsen. Till och med själva jorden blev förbannad för människans skull, 1 Mos 3:17. Gud var bedrövad, 1 Mos 6:5 f.

Israels hopp är sedan dess att allt ska blir bra igen. *Det är ett återställelsehopp*, enligt biskop Erling Utne. Detta hopp är också skälet till att försoningen står i centrum, Jes 1:18 och Jes 65:17. Israels hopp talar om något som ska förverkligas ”där framme i historien, inte där uppe” för att citera biskopen. *Israels folk levde i denna förväntan.*

Det judiska hoppet

När Gud ingår förbund med **Abraham säger** Han att i Abraham ska *alla släkter på jorden* blir välsignade. Detta upprepas när Gud talar till **Moses** och säger att Israels folk ska vara ett rike av präster och ett heligt folk som ska föra ut budskapet till hela jorden, 2 Mos 19:5ff Folket ska vara ett redskap när Gud ska upprätta riket på jorden . Se också Ps 145:11-12

Det hopp som ska förverkligas vid tidens slut är starkt knutet till skapelsen och Messias. Enligt Guds förbund och orden till kung David i 2 Sam 7:12–16 ska Messias upprätta Guds rike och härska över hela världen till evig tid. De löften som getts till Israel har en klar och

⁴ I kommentaren till Matteusevangeliet behandlar jag eskatologin som den blir synlig i Matteusevangeliet.

⁵ Under senare tid har uttrycket omdefinierats så att man också talar om realiserad eskatologi. Det betyder att det inte nödvändigtvis handlar om tidens slut utan om det tillstånd vi väntar på. Det tillståndet är verklighet nu – genom tron. Jesus *har redan* förmedlat Guds rike till oss. Jag återkommer till detta när vi talar om amillenianismen.

tydlig eskatologisk karaktär. Israel har en nyckelplats i detta väldiga drama som ska fullbordas vid tidens slut. Därför finns en stark förväntan på Messias ankomst inom judendomen, se också 1 Mos 49:1, 4 Mos 24:17, Jes 2:4 och Dan 12:13. Men vad ska hända när Messias kommer?

Skriften menar att Gud själv ska komma från himlen genom sin Messias och slutligen upprätta riket. *Profeterna var emellertid inte på det klara med att Messias gärning skulle öppna för en mellantid, en tid mellan hans ankomst och återkoms, det vill säga en tid när Han först upprättar riket på ett andligt sätt för att sedan låta det gå en nådatid innan Han kommer åter för att döma levande och döda.* Det finns bibelversar som menar att det ska ske genom att folket ska få ett ”nytt hjärta och en ny ande”. Förbundet ska återupprättas eller fullkomnas, Jer 31:31-34. Lägga märke till att detta skriftställe syftar på det judiska folket. De är dock inte bara en inre, andlig försoning och återupprättelse, utan den ska också förverkligas i bokstavlig mening, på skapelsens plan, rent politiskt. Det är i samband med denna tanke vi förstår alla de bibelversar som talar om Israels återkomst, Jes 11:1-12, Jes 49:8-13, 19-22, 60:8, Jer 16:15 f, 30:3, 31:3-4, 10-11, Hes 20:32-38, 28:25 f, 36:24-28, 37:11-14, 39:25-29, Am 9:13-15, Sef 3:20 och Sak 8:7-8. När, var och hur detta ska gå till tvistar de lärde om. Många säger att det skedde 1948 och andra menar att bildandet av staten Israel var ett föregripande av något som ska ske senare. Men här talas onekligen om en fysisk såväl som andlig återupprättelse.

Hela skapelsen ska återupprättas till sitt paradisiska tillstånd. I det kommande riket finns inga sociala orättvisor, där råder fred och själva naturen (miljön) ska fullkomnas, se till exempel Jes 30:23-26, 41:18-20 och 43:19 f. Det är denna sköna syn som beskrivs i Uppenbarelseboken 21-22, ett återupprättande av paradiset. Det är kanske inte så underligt att thessalonikerna hade många frågor kring detta.

Hoppet är alltså en framtid på en förnyad jord i gemenskap med Gud! Gamla Testamentet talar aldrig om att vi ska komma till himlen, knappast Nya Testamentet heller, även om det var en vanlig föreställning i den grekiska världen.⁶ Det talas visserligen om himlen också i GT men inte som människornas boning, utan som den plats där Gud bor. Tanken att Gud bor i himlen betyder endast att Han är skild från sin skapelse. Herraväldet utgår från Gud, det vill säga från himlen som är den boning där Han har sin tron. ”Herren är i sitt heliga tempel ...”, läser vi i Hab 2:20. Samtidig läser vi i till exempel 3 Mos 26:11 f att Gud vill bo hos och vandra med sitt folk. Gud är inte långt borta från någon enda av oss.

Profeterna, apokalyptikerna, Jesus och Paulus

Det är möjligt att se det eskatologiska skeendet i fyra faser. De fyra tiderna representeras av profeterna, apokalyptikerna, Jesus och Paulus.

För det första, bilden av den yttersta tiden blev synlig först genom profeterna, 7-400 f Kr. De talade om Herrens dag, den dag då denna tidsålder tar slut och en ny tar vid. På den dagen ska

⁶ Den grekiska filosofin och mytologin ville gärna tro att själen eller anden, när den skiljs från kroppen, går till ”himlen”, en plats belägen rakt upp och på andra sidan himlarymderna. Det är dessa föreställningar som på 300-talet trängts in i Kyrkan. Sedan har Nya Testamentets skriftställen kommit att tolkas under främmande inflytande och inte ljuset av Gamla Testamentet som de första kristna måste ha förstått detta.

Herren Gud döma och frikänna dem som tror på Honom. Därefter ska Gud upprätta sitt rike där Hans vilja råder i allt. När det sker ska alla folk tillbe Israels Gud, Jes 2:2 f och fred och rättvisa ska råda, Jes 2:4. Skapelsen ska åter vara i balans, Jes 11:6 och Guds folk ska leva i trygghet, Mik 4:4. Guds lag ska vara skriven i människornas hjärtan, Jer 31:31 ff. Denna underbara tid beskrivs som en tid då David, eller Davids son åter regerar. Han är Guds representant på jorden, Jes 9:6 f. Allt detta sker genom att Gud själv verkställer det, Sak 14:5.

För det andra kom den judiska apokalyptiken i tiden mellan GT och NT (400-0 f Kr) att påverka utvecklingen. Det grekiska ordet *apokalyptis* betyder uppenbarelse eller avslöjande.⁷ De skrifter vi talar om är framförallt 1 Henoksboken, Mose Himmelsfärd och 4 Esra. De betraktas som försök att tolka de tidigare profetiorna om tidens slut. Det sker ofta genom syner av olika slag och beskrivs med hjälp av symboler. Här talas det om kosmiska katastrofer, änglar, basuner och ett gudomligt nedstigande till jorden. 2 Henoksboken sägs att den nuvarande världen eller tidsåldern ska bestå av sju dagar, vardera omfattande tusen år. Den sjunde dagen ska bli en tusenårig vilodag och denna ska följas av en evig åttonde dag.

För det tredje tar alla dessa föreställningar gestalt i Jesus Kristus (0-33 e Kr). Han talar om att Guds rike kommer med honom och förverkligas av honom. Vi blir delaktiga av det genom att tro på honom. I samma stund börjar den nya tidsåldern. Men att ta emot honom är endast början på slutet. Hans efterföljare har fått Gudsrikets status men lever i väntan på hans återkomst, grekiska *parusi*, då allt ska fullbordas.⁸ Därför, undervisar Jesus, om att vi lever i en ständig förvandling, vi lider fortfarande men har ett levande hopp om framtiden. Jesus talar om falska lärare som vill bedra oss, om krig, naturkatastrofer och förföljelse. Men den som håller ut ska bli räddad.

För det fjärde står Paulus (35-65 e Kr) i denna tradition. Än så länge ska vi främst hålla oss till 1 Tessalonikerbrevet, men av 1 Tess 2:12 och 5:5 framgår att de kristna redan är Ljusets och dagens barn och att vi är på väg mot rikets fullbordan. Enligt 4:1 lever vi i förvandlingsprocessen och enligt 1:6 och 2 Tess 1:4 kan vi förstå lidandet som ett led i förvandlingsprocessen. Vi är på väg mot härligheten. Vi har ett levande hopp som driver oss framåt, 1:3. Då ska Herren uppenbara eller visa sig, 1:10 och 4:15, grekiska *epifania*. Detta ska ske snart.

Men denna väntan ska också sättas i relation till Jesu ord om att budskapet först ska predikas för alla folk – sedan skulle änden komma, Rom 15:12. Här finns med andra ord en inbyggd spänning redan för början. I denna spänning uppstår flera olika frågor. Det var frågor om hur de tecken som Jesus talat om skulle synas och det var frågor om vad som hände med de döda syskonen. Skulle de missa allt? Man väntade alltså att Jesus skulle komma tillbaka till jorden för att hålla dom och för att upprätta det messianska rike, som judarna väntat på under århundraden, se Apg 1:6. I 2 Tess 2:1–12 fördjupar han dessa tankegångar.

Det är tydligen så att Paulus hämtar sin undervisning från profeterna, judiska apokalyptiker och från Jesu undervisning. Sammantaget står det klart att Paulus låter Jesu undervisning vara överordnad det eskatologiska och apokalyptiska materialet. Det viktiga för honom är inte tider

⁷ Se vidare om apokalypsen i kommentaren till Matteusevangeliet.

⁸ Se vidare om parusin i kommentaren till Matteusevangeliet.

och stunder utan det skeende som innebär att Jesus ska träda fram som världens domare och Herren. 1 och även 2 Tessalonikerbrevet visar tydligt att Paulus betraktade framtiden som närvarande. Det kan bara tolkas som att han själv närsomhelst väntade Jesu återkomst och alltings återställelse. Hela detta skeende kan också betraktas som ett tillstånd. Det har kommit nära genom Jesu lidande, död, uppståndelse och himmelfärd. Det finns ingen tid mellan detta och fulländningen. Nu hade det uppstått ett antal frågor i Thessaloniki efter att några hade dött och Jesus ännu inte kommit tillbaka, men det är inte troligt att Paulus bekymrat sig särskilt över det. Herrens dag var för honom hursomhelst på väg. Framtiden är här och det präglar de tidiga breven.

Det kristna hoppet

Det kristna hoppet är alltså inte ett nytt hopp som fått sin inspiration från västvärlden, utan är från början detsamma som det judiska hoppet. Detta hopp har delvis gått i uppfyllelse genom Jesus Kristus och delvis inte. Himmelriket har blivit synligt och det har börjat sprida sig, men det är inte fulländat. På samma sätt som många judar fortfarande väntar på Messias, väntar de kristna på Jesus Kristi ankomst. Jesu har genom sin förkunnelse föregripit Guds rike. Det är här redan nu. Det har trängt in i vår tid och uppstår en mellantid eller en väntetid, den fallna skapelsen och den nya överlappar varandra. Petrus beskriver denna tid som en nådatid, en uppskovets tid, se 2 Petr 3:9. Efter Jesu uppståndelse och himmelfärd börjar en fas 2 av frälsningshistorien som handlar om att budskapet och hoppet om allting återställelse ska spridas över hela jorden innan Han kommer åter. Hur detta ska gå till är i stora stycken oklart.

Innan jag något redovisar det material jag tagit del av vill jag påminna om att det finns en mängd teologiska frågeställningar som rör de yttersta tingen, döden och det eviga livet, det vill säga *eskatologin*. Här vill jag betona tre aspekter.

Det är för det första en stor utmaning bara att försöka bena upp dessa frågeställningar eftersom de på en och samma gång hör hemma inom isagogiken, exegesen, kyrkohistorien, dogmatiken, inom pastoralteologin och så vidare. Frågor som berör kroppens död och uppståndelse, den yttersta domen, världens och världsalltets slut och tillståndet för de saliga och för de fördömda är närvarande inom alla teologiska områden. Om vi vill vara noggranna och klarsynta behöver vi bestämma och redovisa vårt perspektiv. Och vi kommer då att kritiserats för det valet och få svårt att ge sakliga skäl för det.

För det andra måste alla uppfattningar och varje tanke-system betraktas som en systematisering av Skriftens utsagor, det vill säga dogmatik. Detta är något som vi kommer att tvingas återupprepa när vi studerar *Uppenbarelseboken*. Här kan det endast sägas.

För det tredje och detta är mitt sätt att behandla de yttersta tingen talar vi om de kristnas hopp snarare än om den kristna trosläran. Vi ska här i kommentaren till 1 och 2 Tessalonikerbrevet närma oss *det kristna hoppet*, inte den kristna läran. Vi ska försöka förstå hur de första kristna och i synnerhet hur Paulus uppfattade den yttersta tiden. Då hör det till bilden att de kristna *redan har tagit emot* framtiden. Vi väntar inte endast på det eviga livet, den frikännande domen och saligheten utan lever den här och nu. Vi har tidigare betonat spänningen mellan nu och sedan. Denna spänning måste finnas så länge vi lever på jorden. Jehovas vittnen och sjundedagsadventisterna lägger praktiskt taget hela tonvikten på ett framtida Tusenårsrike, utan att begripa evangeliet. Det finns liknande tendenser hos kristna som försöker kartlägga den yttersta tiden.

När det i NT talas om himlen utgår man på samma sätt som i GT från Guds närvaro. Himmelen är inte i första hand en plats utan en relation till Herren. Det är så vi ska förstå Jesu himmelfärd och välsignelsen. Jesus sitter på Faderns högra sida, men är närvarande hos oss genom välsignelsen. Himlen är hos oss och vi är medborgare i Guds rike. Ändå kan vi vänta på att få lämna den här jorden, Kristi återkomst och återställelsen. När Johannes talar om det eviga livet förklarar han det på samma sätt. Evigheten är inte oändlig tid, utan en relation eller ett tillstånd, Joh 17:3. På ett liknande sätt går det att förstå talet om det nya Jerusalem eller om paradiset. Det är tydligt att Jesus undervisar om den yttersta tiden och domen, men hur det till slut ska förstås mer dogmatiskt är oklart. Vi vet inte vad som ska förstås bildligt och vad som ska förstås bokstavligt. Vi har helt enkelt inte facit.

Här inställer sig frågan om vi ska tro bildligt eller bokstavligt, eller kanske både och. Mitt sätt att behandla eskatologin avslöjar mitt sätt att läsa Bibeln. Hur jag läser Bibeln eller angriper frågor om den sista tiden är knappast avgörande för den kristna tron. Det blir som det blir hursomhelst. Däremot får frågorna betydelse för mitt hopp, mitt förhållningssätt och mina tolkningar.

Tusenårsriket?

Termen tusenårsriket kommer från Upp 20:1-6 där det heter att de heliga ska regera i 1000 år, på grekiska *chilios* och på latin *millennium*. Det är det enda bibelstället som anger en tidsram och kan jämföras med 2 Petr 3:8. I såväl GT som NT talas om Guds rike eller himmelriket som en andlig enhet. Föreställningen om att Guds rike infaller i tiden mellan denna tidsålder och den kommande var vanlig inom senjudendomen, se böcker som 2 Esraboken, Eliasapokalypsen och Henokslitteraturen. Det är troligt att dessa föreställningar också förekommit bland de första kristna. Kanske ligger denna tro bakom lärjungarnas fråga i Apg 1:6. Det är dessa föreställningar som återfinns i Upp 20. Där ser sammanhanget ut på följande sätt

19:11-16	Herrens återkomst
19:17-21	Domen över Antikrist
20:1-3	Satan är fängslad i 1000 år
20:4-6	<i>De heliga regerar med Kristus i 1000 år</i>
20:7-10	Satan släpps lös men upproret slås ner
20:11-15	Den yttersta domen
21-22	Nya himlar och en ny jord

Tolkningarna av detta avsnitt har varierat mycket under Kyrkans gång. Men mycket lutar åt att de första kristna väntade på att Kristus skulle komma tillbaka och upprätta sitt rike på jorden (premillenianism). De båda kyrkofäderna Papias (70-155 e Kr) och Justinus Martyren (100-165 e Kr) talade båda om tusenårsriket som ett jordiskt messiasrike. Irenaeus (130-190) tror också på detta sätt men med en variant. Han övertagit den senjudiska föreställningen att vår världsordning ska bestå i sex årtusenden, motsvarande de sex skapelsedagarna. Mot slutet av denna tid ska gudlösheten växa och den sista tidens vedermöda komma över jorden. Sedan kommer Kristus med sina heliga i härlighet, de döda står upp och det blir tusen år av frid

(dispensationalism). Efter de tusen åren kommer den yttersta domen och ett nytt skapelseverk där skapelsen återställs för evigt, se schemat ovan.⁹

I Didache (de tolv apostlarnas lära, från 100-talet) sägs ingenting om tusenårsriket. Origenes (182-254 e Kr) förkastar tanken på ett bokstavligt tusenårsrike. Det gör också Augustinus (354-430 e Kr). De står med andra ord emot den bokstavliga tanken på ett tusenårsrik (amillenianism).

Vi kan med andra ord urskilja tre olika huvuduppfattningar och en variant av tusenårsriket från den första Kyrkans tid, nämligen:

- Premillenianism
- Dispensationalism
- Amillenianism
- Postmillenianism

Pre är också latin och betyder före. Premillenianismen menar att Jesus kommer tillbaka för att upprätta sitt rike på jorden. Riket upprättas inte genom utveckling utan genom gudomlig intervention. Här följer man schemat i Uppenbarelseboken bokstavligt, se ovan.¹⁰ De som lutar åt detta hopp visar bort amillenianismerna eftersom de menar att Guds löften till Israel måste förstås bokstavligt. De visar också bort postmillenianismerna eftersom Jesus faktiskt inte kom tillbaka år 1000 e Kr. Däremot finns varianter på temat. *Dispensionalisterna* delar in världshistorien i sju och ibland åtta epoker. Det är oftast bland dem vi finner försöken att räkna ut tider och stunder.¹¹

Det latinska ordet *a* eller *anti* antyder att man är emot eller sätter kyrkan *i stället för* tusenårsriket. Kyrkofadern Augustinus hävdade denna ståndpunkt när han tolkade texterna bildligt eller andligt. Han menade att den som lever i Kyrkans sfär lever i tusenårsriket. Denna syn blev den Romersk-katolska kyrkans officiella syn och övertogs av både Luther och Calvin. Med denna tro försvann inte bara förväntningarna om ett tusenårsrike utan också själva tron på ett sådant, särskilt efter år 1000 e Kr, se nedan.

Post är latin och betyder efter. Postmillenianism betyder att Jesus kommer tillbaka *efter* de tusen åren. Här dominerar den tron att förkunnelsen om Guds rike ska segra på jorden genom missionen och till sist genomsyra hela världen, som surdegen genomsyrar degen.¹² Denna tro ligger nära modernismen på så sätt att den är utvecklingsoptimistisk. Kristus upprättar sitt rike genom de kristnas andliga och social inflytande. När Kristus kommer åter är det för domen.

⁹ Detta sätt att förstå den yttersta tiden har levt vidare framför allt i den östliga delen av kyrkan. Där talar man om apokatastasis, det vill säga alltings återställelse. Skapelsen föll, men genom Jesus Kristus ska den återställas.

¹⁰ Se också schemat i kommentaren till Matteusevangeliet under rubriken *parusin*.

¹¹ Denna variant plockades upp av den irländske prästen John Nelson Darby (1800-1882). Hans tolkning fick stort inflytande och många efterföljare framför allt i Amerika. Det var också i Amerika som till exempel Lewi Petrus tog intryck av dispensationalismen. En annan känd förespråkare är svensk-amerikanen C. A. Chader, hans lärjunge D.O. Belfrage och C. G Hjelm och F. Thorell. När tesen om de olika epokerna är på plats blir uppgiften att plocka in de bibelställen som passar de olika tiderna.

¹² Många kristna som levde innan år 1000 e Kr tänkte, sig att de levde i tusenårsriket, men att Jesus skulle komma tillbaka år 1000. När Jesu kommer tillbaka är det för att döma.

Efter denna redovisning har vi att välja mellan någon av dessa tre förklaringar. Och jag ska nu redovisa min personliga hållning lutar åt premillenianismen.

Sammanfattning

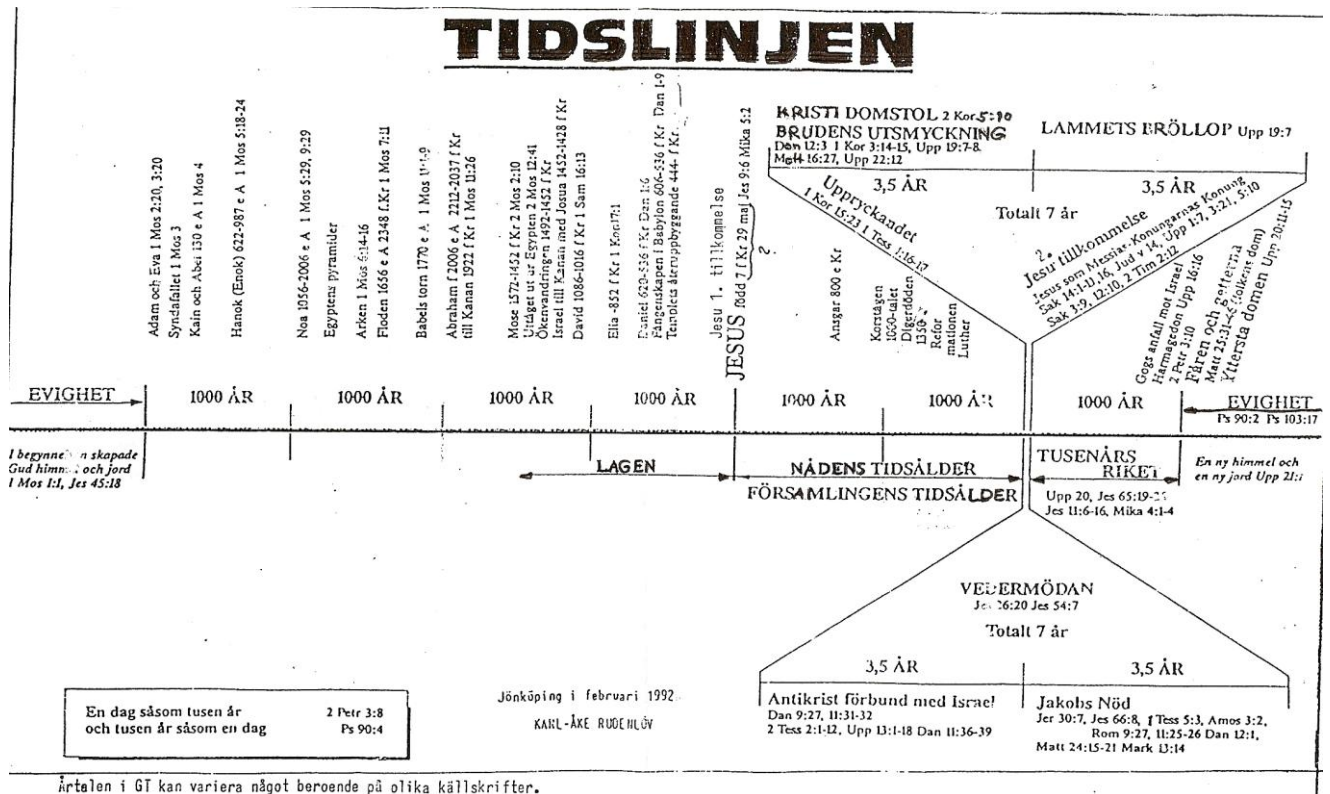
Premillenianismen är inte min troslära, utan mitt hopp. Jag tänker mig att de bokstavliga löften Gud har gett det judiska folket måste få sin bokstavliga uppfyllelse. Det hänger samman med mitt sätt att läsa och förstå Bibeln. Det hänger också samman med att det tycks mig uppenbart att de första kristna övertog det judiska hoppet.

Men även bland dem som tror att Jesus ska komma tillbaka för att upprätta sitt rike i bokstavlig mening finns delade meningar om detaljerna. Ett sådant exempel är frågan om bildandet av staten Israel. Har Israel blivit till genom Guds eller genom människors försorg? En annan är frågan om Jesu återkomst och uppräckandet. Ska Jesus komma tillbaka två gånger? Ytterligare en fråga är den om den sista tidens vedermödor. Ska uppräckandet ske före eller efter den sista tidens svåra lidanden? Jag tänker inte spekulera kring dessa frågor, men här följer nu sju huvudteser för 1000-årsriket:

1. Skriften, såväl GT som NT är kanoniserad. Det betyder att den är vårt rättesnöre. Det är ingen tvekan om att det i GT förväntas ett gudsherravälde på jorden. Denna tro återges tydligt också i NT från dess första bok 1 Tessalonikerbrevet (skrivet år 49?) till dess sist tillkomna Johannes Uppenbarelsboken (år 90).
2. Den samtida apokalyptiska litteraturen vittnar om hur utbredd denna tro är. I den rabbiniska litteraturen är den också ett vanligt tema.
3. Det råder ingen tvekan om att hela det judiska samhället, särskilt de ”stilla i landet” väntade på Guds rike, se till exempel berättelsen om Sackarias och Hanna i templet, Luk 2:25–38.
4. Det går inte att ta bort alla eskatologiska texter i Bibeln, utan mycket stora ingrepp i de heliga texterna. De måste förstås utifrån vad de faktiskt säger.
5. Fornkyrkan med dess apostoliska fäder, trodde på 1000-årsriket. Tron var levande ända fram till 3-400 talet då den involverades i statsapparaten.
6. De teser som kom att bli rådande inom amillenianismen och den historiska kyrkan strider mot all vedertagen och sund bibeltolkning.
7. Jesus har lärt oss att be: tillkomme ditt rike, såsom i himlen så ock på jorden.¹³

¹³ Denna bön är också min. När jag läser Bibeln uppfattar jag GT som skapelsens och Israels bokstavliga längtan efter återupprättelse. Detta är också den tanke som biskopen Erling Utne anammade i sin bok *En gång blir jorden ny*. I den svenska psalmboken med tillägg 2002 beskriver psalm 490 hur världen fylls med liv och psalm 637 hur världen jorden blir ny. Tanken är inte lång borta ens idag. Så sent som år 2008 kom exegeten och biskopen N.T. Wright ut med boken *Surprised by hope* ut. I den värjer han sig mot den grekiska versionen om själens odödlighet och vänder sig till den judiska tron om skapelsens återupprättelse. Han ställer frågor kring kiliasmen (1000-årsriket) och förnekar uppräckandet, men är inte alls emot Skrifterna. Han tolkar uppräckandet i relation till den ”förvandlig” Paulus talar om i 1 Kor 15:23-27, 51-54 och Fil 3:20–21. Detta är särskilt intressant eftersom jag framöver kommer att sammanföra tre skeenden, nämligen Guds basun, de insomnades uppvaknande och ”uppräckandet” till ett och samma tillfälle. Wright utgår från Rom 8 och hänvisar till 2 Petr 3:13. Hans huvudtes är att Herren kommer att föra sin skapelse till fulländan. Det finns underbara uttryck för detta i Den svenska evangelieboken. I en av nattvardsbönerna ber vi: ”Låt den dag komma snart, då du skapar nya himlar och en ny jord där rättfärdighet bor.”

Jag har här redovisat tre, snarare fyra olika modeller för den yttersta tiden. Det finns fler huvudmodeller och varianter. Göran Gunner har i sin doktorsavhandling organiserat olika modeller och varianter i förhållande till fem olika motivkretsar. Han menar att det finns fem huvudmotiv i Skriften där tonvikten ligger på antingen 1) tidens tecken 2) kronologin eller tidslinjen, se exempel nedan, 3) Kristi återkomst, 4) Antikrist som huvudgestalten eller 5) Israels återupprättelse. Gången blir då den att bibelläsaren mer eller mindre bestämmer sig för ett motiv och sedan hittar man bibelställen som stödjer detta.

Med denna bakgrund ska vi fortsätta vårt studium av 1 Tessalonikerbrevet och den andra huvuddelen.

ANDRA HUVUDDOLEN 4:1–5:22

Den andra huvuddelen innehåller först praktiska råd. Den kristna tron börjar med det liv Kristus ger de sina och medför att den kristne får en ny livsföring, en ny inriktning. Paulus återkommer sedan upp frågan vad som händer med dem som har dött. Han knyter denna fråga till talet om Herrens återkomst, grekiska *parusi*. Han låter oss då få veta att ingen kan veta när den stunden kommer, men att det gäller att alltid hålla sig beredd. Det är med andra ord nuet som är viktigt. Paulus avslutar brevet med några allmänna råd. Den andra huvuddelen kan delas in i fyra mindre delar.

4:1-12	Ett liv i helgelse, exemplifierat med renhet och kärlek
4:13-18	De dödas uppståndelse och Herrens återkomst
5:1-11	Håll er vakna
5:12-22	Allmänna råd

4:1–12 Ett liv i helgelse, exemplifierat med renhet och kärlek

Det är naturligt att detta nya liv med sin nya livsstil väcker frågor. När svaren ges ska det inte uppfattas som moralism där vi som kristna kan tänkas vara bättre eller sämre än andra. Helgelsen är en gåva och ett resultat av livet i den Helige Ande. En kristen människa har fått en ny livsinriktning som visar sig i hennes livsföring och hennes livsstil. Det är denna inriktning Paulus kallar för den goda kampen, 1 Tim 1:18 och 6:12. Det är emellertid viktigt att ha klart för sig att det nya livet först och främst relaterar till just det nya livet, inte till nya lagar eller bestämmelser. Jesus talar om den väg är smal som leder till livet, Matt 7:14. Det finns ett dike på ena sidan som säger att jag nu kan leva som jag själv vill och ett dike på andra sidan som säger att jag står under nya lagar och bestämmelser och inte kan bestämma något själv.

Jag tror det var lättare för de första kristna att förstå tron och gärningarna som två sidor av samma mynt än det är för oss.

1 För övrigt, bröder, ni har lärt av oss hur ni skall leva för att behaga Gud, och det är ju så ni lever. Nu ber och uppmanar vi er i Herren Jesus att låta ert liv ännu mer överflöda i detta. 2 Ni vet vilka föreskrifter vi har gett er från Herren. 3 Detta är Guds vilja: att ni helgas, att ni avhåller er från otukt,

Paulus påminner oss om att vi är **bröder**. Det är vi genom att vi blivit upptagna i Guds familj. Du är inte längre ensam och kan inte heller leva för dig själv. Du lever livet i relation och med hänsyn till andra bröder. Därför skriver Paulus att vi **skall leva för att behaga Gud**. Vi får aldrig glömma vårt nya sammanhang och det nya liv som vi har tagit emot. Det utgör grundvalen för hur **vi lever**. När det talas om hur vi lever betyder detsamma som hur vi vandrar. Lever och vandra är samma ord på grekiska. På grekiska blir det ännu tydligare eftersom Paulus skriver om hur vi måste, grekiska *dei* leva och/eller vandra. Ordet måste är svårt att använda i svenska sammanhang men här betyder det att det nya livet ger med nödvändighet en ny livsföring. När vi i Gal 5 talade om vad det betyder att vandra efter

Anden stod det emellertid klart för oss att det är fullt möjligt för oss att välja fel. Och när någon ställer sig undrande inför det och frågar sig vad det är för något då skriver Paulus att köttets gärningar är uppenbara, Gal 5:19 ff. Vårt grundläge är att vi är i Kristus, vill och ska ta emot och leva det nya livet. Därför blir uppmaningen att ni ska **låta ert liv ännu mer överflöda**. Paulus hänvisar till Herrens egen undervisning sådan vi återfinner den i evangelierna. Det är ingen tvekan om att han här talar auktoritativt som när en överordnad befäller en underordnad. Det är vad som ligger i det grekiska ordet *parangelia* och som återfinns i Apg 5:28, 16:24, Tim 1:5 och 18. Här står det **ni vet vilka föreskrifter vi har gett er från Herren**. Det är med andra ord Guds vilja, Guds befallning att **ni helgas**. Det är också vad som står i Skrifterna från början, se 3 Mos 11:44 f, 19:2, 20:7 och 1 Petr 1:16. Talet om helighet går som en tråd genom hela Skriften. Den stora skillnaden till vår fördel är att vi får denna helighet som en gåva, som ett startkapital när vi börjar leva det nya livet. Alla förmaningar utgår från att vi redan har det vi förmanas till. Just därför blir förmaningen närgången, kraftfull och verksam.

Här nämner Paulus **otukt**, grekiska *porneia* som ett exempel på vad vi måste avstå ifrån. Den engelska översättningen NIV översätter *porneia* med de mer omfattande orden sexual immorality. Den här uppmaningen påminner om apostladekret i Apg 15:20, 29 och 21:25. Det finns skäl att tro att det är detta som ligger bakom. Ordet har tre olika betydelser. Otukt kan betyda att gå till en prostituerad eller att mer allmänt ägna sig åt avvikelser utanför äktenskapet. Men det kan också syfta på otillåtna äktenskap det vill säga äktenskap som ingåtts felaktigt och därför i grund är ogiltiga, se min kommentar till Matt 5:32 och 19:9. Det här förbudet ansågs av hedningarna som mycket underligt. Förbudet relaterar till Guds trofasta kärlek till Israels folk. Denna upphöjda trohet ska också vägleda de män och kvinnor som ingår i förbundet.

Denna goda kamp pågår så länge vi lever och avslutas först när Herren kommer tillbaka, Fil 3:12–14 och v21. Paulus ger oss tre uppmaningar på temat otukt. För det första ska vi avhålla oss från eller undvika otukt. Den andra och tredje uppmaningen följer i v 4-6.

4 och att var och en av er vet att skaffa sig hustru på ett helgat och hedervärt sätt. 5 Det får inte ske i lidelser och begär liksom bland hedningarna som inte känner Gud, 6 så att någon i denna sak går för långt och förörättar sin broder. Herren straffar allt sådant, det har vi redan sagt och betygat för er.

I den andra uppmaningen får vi plötsligt veta att var och en av oss ska veta att skaffa sig hustru. Här ställs vi inför ett språkligt problem. Det grekiska ordet *skeuos* här översatt med hustru syftar i grund på ett kärll eller förverkligande. Hur ska vi förstå det? Jo, ordet används ofta som metafor, som en bild inte sällan för en hustru, se Apg 9:15 (redskap), Rom 9:22 f, 2 Tim 2:21 (kärll) och i 1 Petr 3:7 (kärll som syftar på hustru). I vår översättning heter det att var och en av oss ska skaffa en hustru på ett helgat och hedervärt (kontrollerat) sätt. Den engelska översättningen NIV låter emellertid som Bibel 2000 ordet *skeuos*, kärll syfta på den egna kroppen, inte hustruns. Därför heter det i Bibel 2000:

Var och en skall lära sig att hålla sin kropp i helgd och ära,

Det är knappast möjligt att göra annat än att tolka. Det ska bara understrykas att hustrun *inte* är mannen kärll utan att både mannen och hustrun är Guds kärll. Vi ska återkomma till denna

diskussion när vi studerar Ef 5:21 ff. Jag själv är böjd att tro att Paulus faktiskt menar vad Bibel 2000 säger snarare än FB. Jag tycker sammanhanget avgör det.

Vi ska med andra ord leva med självbehärskning (Gal 5:23) och inte låta oss ledas **i lidelser och begär liksom hedningarna.**

Den tredje uppmaningen på samma tema är en varning. Paulus varnar för att **någon i denna sak går för långt och förorättar sin broder.** Här varnar Paulus för äktenskapsbrott. Det lösaktiga levernet var snarare regel än undantag i en stad som Thessaloniki. Herren vill inte att vi ska leva på denna världens sätt utan i enlighet med Guds vilja. Herren straffar allt sådant fortsätter Paulus och det gäller även kristna. Det är ju till dem han skriver. Inte så att vi omedelbart faller ur Kristus, men genom att välja fel börjar vi leva farligt.

7 Gud har inte kallat oss till orenhet utan till ett liv i helgelse. 8 Därför, den som nu avvisar detta, avvisar inte en människa utan Gud, som har gett er sin helige Ande.

Problemet är att vi börjar gå i fel riktning. Vi har fått den *Helige* Ande som vill göra oss mer lika Jesus, som kallar oss till **ett liv i helgelse.** Det betyder att den som begår otukt inte bara gör emot Guds vilja utan i tillägg också tackar nej till Guds Helige Andes hjälp.

9 Vi behöver inte skriva till er om broderskärleken. Ni har ju fått lära er av Gud att älska varandra. 10 Den kärleken visar ni också alla bröderna i hela Makedonien. Men vi uppmanar er, bröder, att överflöda ännu mer i den 11 och sätta en ära i att hålla er lugna och sköta ert och arbeta med era händer så som vi har befallt er. 12 Lev på det sättet, så väcker ni respekt hos de utomstående och lider inte brist på något.

Paulus har redan flera gånger berömt thessalonikerna för deras broderskärlek, 1:3, 3:6 och 12. Denna kunskap hade de **fått lära av Gud** själv. Paulus använder här ett ytterst sällsynt ord, kanske han rent av myntat själv, det grekiska *theo-didaktos*, lärt av Gud. Tanken finns emellertid i Jer 31:31 f och Jes 54:13. Som Jesu lärjungar hade lärt sig kärleksbudet, Mark 12:31, Joh 13:34, Rom 13:8-10. De hade sett hur Jesus levde ett sådant liv, Joh 13:1 och de hade tagit emot kärlekens Ande i sina hjärtan, Rom 5:5 och Gal 5:22. Nu uppmanar han dem **att överflöda ännu mer i den kärleken.** Hur ska det gå till?

Paulus fortsätter med att de **ska sätta en ära i att hålla sig lugna.** Det är oklart vad han menar. Det kan vara så att talet om Kristi återkomst och somligas ovilja att arbeta hänger samman med denna utsaga. Thessalonikerna var upprörda över vad som skedde ibland dem och Paulus vill helt enkelt att de ska lugna ner sig och återgå till ett ordentligt leverne. **De ska sköta sitt och arbeta med sina händer.** I kommentaren till 2 Thess 3:6 ska vi mer utförligt behandla denna fråga. Här ska vi bara konstatera att den judiska kulturen, till skillnad mot den grekiska, satte stort värde på att arbeta. När den kristna församlingen uppstod i Jerusalem såg man till att ingen led nöd, Apg 4:34 ff och församlingarna i Galatien hade fått lära sig att bära varandras bördor. Hos Paulus fanns inte plats för dem som inte ville bidra med det de hade, utan de skulle rätta sig efter vad vi **har befallt er.** Här används ännu en gång den militanta tonen som finns i ligger i det grekiska ordet *parangello*, så också i 2 Tess 3:4, 6, 8 och 10.

Det betyder inte att Paulus gick hårt åt dem som inte kunde arbeta eller mot sin vilja var utan arbete, se till exempel Ef 4:28.

4:13–18 De dödas uppståndelse och Herrens återkomst

Det är troligt att de flesta var ganska väl informerade om det vi kallar tusenårsriket. Inte så att alla frågetecken var besvarad, men ändå så att de hade en bild av Herrens återkomst. Men en av de frågor som Paulus fann sig nödgad att ta upp i sitt brev var frågan om vad som händer när man dör. Paulus svarar att vi sover, men att vi ska väckas till liv ”på den yttersta dagen” (se Begravningsgudstjänst i Svenska kyrkans ordning). Så leder det ena till det andra. När kommer då den yttersta dagen? Paulus säger att vi inte vet det, men det ena ger det andra och i kap 5:1–11 kommer han därför att fortsätta att tala om den yttersta dagen, dess tider och stunder.

13 Bröder, vi vill att ni skall veta hur det förhåller sig med dem som har insomnat, så att ni inte sörjer som de andra, de som inte har något hopp. 14 Eftersom vi tror att Jesus har dött och uppstått, så tror vi också att Gud skall föra fram dem som insomnat i Jesus tillsammans med honom. 15 Vi säger er detta enligt ett ord från Herren: vi som lever och är kvar till Herrens ankomst skall alls inte komma före de insomnade. 16 Ty när en befallning ljuder, en ärkeängels röst och en Guds basun, då skall Herren själv stiga ner från himlen. Och först skall de som dött i Kristus Jesus uppstå. 17 Därefter skall vi som lever och är kvar ryckas upp bland moln tillsammans med dem för att möta Herren i rymden. Och så skall vi alltid vara hos Herren. 18 Trösta därför varandra med dessa ord.

Paulus vill inte att vi ska vara okunniga om. Han vill att vi ska veta, se Rom 1:13, 11:25, 1 Kor 10:1, 12:1, 2 Kor 1:8 och Kol 2:1. När de första kristna talade om Jesu uppståndelse beskrev de den som att Gud Fadern uppväckte honom från de döda, Apg 3:15, Rom 8:11, 2 Kor 13:4, Ef 1:20, Kol 2:12, se också 2 Kor 1:9. Gud är en Gud som uppväcker de döda och inför vilken alla lever.

Paulus liknar döden liksom Jesus gör i Matt 9:24 vid en sömn. Det är som att sova, grekiska *koimao* översätts med att sova eller dö. Ordet finns i Matt 27:52, Joh 11:11-14 och 1 Kor 15:6. Denna förståelse är urgammal och finns även i 1 Mos 47:30, 2 Sam 7:12 och 1 Kon 2:10.

I v 14 kommer så själva argumentet. De som har dött har dött i (tron på) Kristus. Vi som är i Kristus är aldrig skilda från honom, inte ens när vi dör, Rom 8:39. Vi är då fortfarande i honom, men vi sover. Kristus Jesus sover inte, men vi sover i honom, 1 Kor 15:18, Upp 14:13. Sedan plötsligt ska Guds basun ljuda, vi vaknar (uppstår) när vi tillsammans med Kristus kommer tillbaka, 1 Kor 15:54 ff och 2 Kor 4:14. När Jesus visar sig nästa gång ska också alla de heliga som är i Kristus bli synliga.

Paulus hävdar med andra ord att det var så Jesus undervisade, vi säger er detta enligt ett ord från Herren. Det kan vara lämpligt att jämföra detta avsnitt med Jesus undervisning i Matt 24. Det visar sig att mönstren är snarlika och vi kan därför vara ganska säkra på att det var just så här de första kristna trodde och undervisade.

3:13	Jesus kommer med alla sina heliga	Matt 24:30
4:16	Ett starkt basunljud hörs	Matt 24:31
4:16	De döda skall uppstå	Matt 24:31

4:17	Vi som lever ska ryckas upp	Matt 24:40
5:2	Som en tjuv om natten	Matt 24:43
5:6	Var därför vaksamma	Matt 24:42

Det finns detaljer som kan diskuteras och nya frågor kan ställas, men mönstren i Matt och 1 Thess är snarlika. Vi vet inte exakt vilka frågor och vilket övrigt material de första kristna i Thessaloniki hade tillgång till. Men det verkar som att flera av dem var osäkra på just de dödas uppståndelse i förhållande till Herrens återkomst. Kanske var de frågande inför att de skulle få uppleva återkomsten med inte de döda? Skulle de döda vakna före eller efter återkomsten? Vi vet inte hur de tänkte, men Paulus skriver som ett ord från Herren att vi som lever när Herren kommer inte alls ska komma före de insomnade. De döda ska vakna, vi ska ryckas upp och tillsammans ska vi alla för alltid vara hos Herren. Paulus framställer skeendet här som att uppståndelsen från de döda, uppryckandet av dem som lever och Kristi nedstigande sker samtidigt, se också 3:13, men syftet med framställningen tycks inte vara att redogöra för okända detaljer, utan just att **vi för alltid ska få vara hos Herren. Trösta varandra med dessa ord**, 2 Kor 13:4, Fil 1:23.

Det här ska ske när Guds basun ljuder. Den basunen är omnämnd i GT, i 2 Mos 19:16, Jes 27:13, Joel 2:1, 15 och Sak 9:14. Den omnämns också tre gånger i NT, Matt 24:31, 1 Kor 15:52 och Upp 11:15.¹⁴

5:1–11 Håll er vakna

I den första delen av kapitel 5 fortsätter Paulus att tala om Herrens återkomst, men nu än mer med inriktning på det kristna livet.

1 Om tider och stunder, bröder, behöver vi inte skriva till er. 2 Ni vet själva mycket väl att Herrens dag kommer som en tjuv om natten. 3 När folk säger: "Fred och trygghet", då drabbas de av undergång lika plötsligt som smärtan kommer över en kvinna som skall föda, och de slipper inte undan.

Vi behöver inte skriva till er. Orden är desamma som i 4:9. Det betyder att thessalonikerna mycket väl visste att ingen kunde säga exakt när Herren kommer tillbaka. Paulus refererar indirekt till Herren själv i Matt 24:42-44 (Luk 12:39, Upp 3:3 och 16:15). Den typen av spekulationer vi sett genom kyrkohistorien tycks vara helt främmande för Paulus, även om man särskilt under åren 300-100 f Kr skissat på mönster för Herrens dag. Judarna levde med en ständig förväntan att Gud skulle gripa in och rädda dem från "den nuvarande onda tidsåldern", se Gal 1:4. Detta Guds verk menade de första kristna har nu börjat, se Apg 2:22,

¹⁴ Då skall Herren själv stiga ner från himlen. När vi hör det svenska ordet himlen tänker vi på stratosfären vi har över oss. Det gjorde inte Paulus. Himlen är den plats där Gud har sin tron, där Han bor, men den platsen är mitt ibland oss. Jag kallar den nu för det osynliga. Det som sker är att det osynliga blir synligt, Han uppenbaras. När det talas om moln och skyar är de tecken (kanske bilder eller metaforer?) för Guds närvaro och aktivitet. Vi möter detta när Israels barn följer molnstoden genom öknen, när Jesaja kallas som profet, när Gud talar till Sonen i samband med hans dop och på förklaringsberget. Det kan finnas skäl att tänka om när det gäller att Herren kommer "uppifrån" på "ett moln" i bokstavlig mening. Det hindrar naturligtvis inte att det ändå är just så det sker (fast då kan inte de som befinner sig på andra sidan jordklotet se honom samtidigt).

10:38. Vi lever i dessa **tider och stunder**, vi lever i den yttersta tiden, även om själva kulmen, Herrens återkomst, inträffar först senare under dagen. Lägga märke till hur ordet **kommer** i v 3 står i presens. Det gör det också i grekiskan.

Jesus hade undervisat om att vi alltid ska vara beredda, inte genom att titta i almanackan utan genom att leva rätt, se Luk 12:39-48, 17:24-32 och 21:34-36. Paulus återger vad Jesus berättat. Han varnar för människor plötsligt ska **drabbas av undergång**. Guds vilja är att vi ska räddas undan den kommande vredesdomen, 2:16 och genom att vi helgas, 4:7. ”Programmet” för oss kristna tycks med andra ord ligga klart.

Bilden av barnföderskan bekräftar för oss att tankarna och språket är förankrat i Skrifterna, det vill säga Gamla Testamentet. I Jes 13:6-8, 21:3, 37:3, Jer 4:31 och 6:24 återfinns vi bilden av en förlossning. Jesus talar också om skeendet vid tidens slut som födslovåndor, Mark 13:8 och Joh 16:21. Detta är en bild som vi kan använda för att beskriva vår tid utan att dramatisera eller överdriva på ett otillåtet sätt. Kanske finns det i vår tid en rädsla bland präster och pastorer för att tala apokalyptiskt. Ingen vill skrämja bort sina åhörare. Samtidigt kan det vara ett svek att undvika talet om att vi lever i den yttersta tiden eftersom det talet är förankrat både i Skriften och i världen. I vår tid görs den ena filmen efter den andra på just detta tema. Kanske händer det också plötsligt att dagen kulminerar i Herrens återkomst.

Vi kan som kristna leva i helgelse, vara beredda och inte vara rädda för att tala om slutet. Paulus fortsätter

4 Men ni, bröder, lever inte i mörker, så att den dagen kan överraska er som en tjuv. 5 Ni är alla ljusets barn och dagens barn. Vi tillhör inte natten eller mörkret. 6 Låt oss därför inte sova som de andra utan hålla oss vakna och nyktra. 7 Ty de som sover, de sover om natten, och de som berusar sig är berusade om natten. 8 Men vi som hör dagen till, låt oss vara nyktra, iförda tron och kärleken som pansar och hoppet om frälsning som hjälm. 9 Ty Gud har inte bestämt oss till att drabbas av vredesdomen utan till att vinna frälsning genom vår Herre Jesus Kristus. 10 Han har dött för oss, för att vi skall leva tillsammans med honom, vare sig vi är vakna eller insomnade. 11 Uppmuntra därför varandra och uppbygg varandra, så som ni redan gör.

Nu talar Paulus verkligen in i vår tid och vår situation, en tid då många kristna tycks leva på sitt eget sätt, riskera att somna och kan komma att överraskas. Thessalonikernas funderingar, diskussioner och spekulationer har i alla fall det goda med sig att de är vakna. Paulus knyter i v 4-5 an till vad han tidigare undervisat om. Alla vet att vi är kallade till ett heligt liv. Det är bara en fråga om vad det innebär. Återigen konstaterar vi att själva utgångspunkten är att vi är **ljuset barn och dagens barn**. Denna visshet utgör själva grunden för ett frimodigt kristenliv, något som vi alla behöver mer än på länge. Det var viktigt för Jesus att ge denna förståelse till de sina, se Matt 5:14, Joh 8:12, 11:9 f, 12:46 och hur Paulus också fortsättningsvis undervisar på samma sätt, Ef 5:8. Vi har redan fått del av Guds ljus. Vi tillhör inte natten eller mörkret, utan Gud. Vi är medborgare i Guds rike. Ljuset har kommit till oss och vi kan därför av hjärtat sjunga med i julpsalmen, svpsb 122:

Dagen är kommen, kärlek triumferar
Kom låt oss skynda till Betlehem.
Hälsad av änglar Krist är född till jorden

O kom låt oss tillbedja, o kom låt oss tillbedja,
O kom låt oss tillbedja vår Herre Krist.

Paulus fortsätter att använda samma bild i v **6-8** och låter den beskriva vår livsföring. Vi har stigit upp, vi är nyktra och vakna, påklädda och rustade för dagens arbete. Profeten Jes beskriver Gud som klädd i rättfärdighetens kläder och med frälsningen som hjälm, Jes 59:17 a. När vi vandrar i Hans ljus kommer vi **att vinna frälsning**. När vi vandrar i Guds vilja är utgången given, v **9**. Gud vill att vi ska vinna frälsning. Det har han visat genom att ge oss Jesus.

I v **10** skriver Paulus att **vår Herre Jesus Kristus har dött för oss**. Detta är en utsaga som han inte förklarar särskilt utförligt trots att det är första gången han använder den. Förmodligen är det så att redan vid den här tiden 50 e Kr är denna sats en del av den kristna förkunnelsen, av *kerygmat* och av den kristna dopbekännelsen. Paulus behöver därför inte förklara vad han menar. Det gjorde han nämligen i varenda predikan. Det närmast vi kommer är orden i 4:14 där han säger att Kristus Jesus har dött och uppstått och att de som har somnat in har gjort i (tron på) honom. I 1 Kor 15:3 heter det att Kristus dog för våra synder, det vill säga Gud tog in oss och våra synder i Jesus. Det var därför Jesus dog. Det är också därför det kan heta att vi har dött när Jesus dog på Golgata kors. Vi har dött tillsammans med honom, Rom 6:5 a. Gud har handlat med mänskligheten i Jesus, 2 Kor 5:14 och ser oss människor genom Jesus. Av detta följer att vi som idag följer Jesus följer den uppståndne, vi lever igen så att säga, Rom 6:8, 2 Kor 5:15.

Det betyder att allt det Jesus gått igenom har också vi gått igenom – i Guds ögon. När Paulus strax innan han skrev 1 Tessalonikerbrevet var i Athen ”förklarade och visade han att Messias *måste* lida och uppstå från de döda”, Apg 17:3, för att vi ska kunna leva frimodigt inför Gud. Detta kan vi nu göra vare sig vi **är vakna eller insomnade**, det vill säga lever eller är döda. Thessalonikerna hade undrat över vad som sker med de döda och nu har Paulus sagt att inför Gud lever de vidare som vanligt, se Jesu svar till sadducéerna i Luk 20:38 och Paulus i Rom 14:8 f. Detta är också kyrkans allmänliga tro och bekännelse. Paulus skriver **uppmuntra därför varandra**, grekiska *parakaleo*, som också kan översättas med att trösta varandra. Han fortsätter **och uppbygg varandra**. Det grekiska ordet *oikodomeite* betyder närmast bygga hus. Men det används även i bildlig mening och betyder då uppbyggelse. När Matteus återger Jesu ord i Matt 16:18 skriver han: och på den klippan skall jag bygga (grekiska *oikodomeso*) min kyrka, grekiska. ¹⁵ *Oikodomeo* används även för att beskriva den tillväxt och utveckling som sker i den kristna gemenskapen. Denna uppbyggelse är ett resultat av Andens närvaro och aktivitet. Paulus betraktar uppbyggelsen som själva innehållet och syftet med de kristna samlingarna, se 1 Kor 8:1, 10:23, 14:3-5, 12, 14, 17, 26, Rom 14:19, 15:2, 20, 1 Tess 5:11 eller Ef 4:29. Det var alltså detta som skedde i Thessaloniki.

¹⁵ För den som vill se hur Matteus använder ordet hänvisar jag till Matt 7:24, 16:18, 21:33, 42, 23:29, 26:61 och 27:40, versar som alla innehåller det grekiska verbet *oikodomeo*. Detta sätt att förstå och använda ordet har också Paulus gjort bruk av. Se till exempel 1 Kor 3:5-17 och 2 Kor 10:8, 13:10, 12:19 där Paulus använder ordet för att beskriva den apostoliska aktiviteten. För vidare studier hänvisas till *The New International Dictionary of New Testament Theology*, vol 2, och artikeln *oikodomeo* på sid 251.

När Paulus skrivit om vikten av att hålla sig vaken avslutar han brevet med några allmänna råd.

5:12–22 Allmänna råd

När Timoteus kom till Korint med rapporter från Thessaloniki fanns det mycket att glädja sig över. Det var inte särskilt underligt att det fanns frågor kring Jesu återkomst då likaväl som nu, men tydligen kom det hos vissa till uttryck på ett sådant sätt att Paulus måste reagera. I 4:11 säger han till dem att de ska hålla sig lugna, sköta sitt och arbeta för sin försörjning. Det var sannolikt något som också de lokala ledarna sagt, men de hade inte fått gehör. Han tar nu upp detta igen och kommer att ta upp det ännu en gång i 2 Thess 3:6–13, där jag närmare ska kommentera problemet. Vi läser:

12 Vi ber er, bröder, att rätt uppskatta dem som arbetar bland er och som är era ledare i Herren och förmanar er. 13 Visa dem den största kärlek för det arbete de utför. Håll frid med varandra.

Paulus vädjar till dem att lyssna till ledarna, grekiska *proistemi*. Det är möjligt att Paulus insatt äldste även om det inte är det grekiska ordet *presbuteros* som används här. Själv lutar jag mer åt att de är ”blivande” äldste. Församlingen är knappt ett halvår gammal och någon kyrkoordning var knappast utarbetad vid den här tiden. Det skulle komma att ta ytterligare några decennier innan den var på plats. Paulus beskriver dessa ledare med tre omdömen

- de arbetar (hårt) för er
- de är ledare i Herren
- de förmanar

I Rom 12:8 skriver Paulus att ledare ska vara nitiska. De ska göra allt de kan för att bistå medlemmarna. De ska vara till hjälp. I Rom 16:2 använder Paulus samma ord när han talar om diakonen Febe. I början av 60-talet e Kr, det vill säga tio år senare, skriver Paulus två brev till Timoteus. Där sammanfattar han vad som kan förväntas av ledarna (grekiska *presbuteros* och *episkopos*) ska vara, 1 Tim 3:4-7 och 8-14.

Paulus förväntar sig att medlemmarna i Thessaloniki ska **rätt uppskatta**, respektera sina ledare och visa **dem den största kärlek**. Lägga märke till att de inte ska göra detta därför att de har sådana personliga kvalitéer utan därför att **det arbete de utför**. Det är som känt inte ens fel att två träter. Ledarna hade säkert gjort sådant som skulle kunna kritiseras, men både medlemmar och ledare är kallade att **hålla frid med varandra**, grekiska *eirenéveté*. Det grekiska ordet är en översättning av det hebreiska shalom. Det är ett kollektivt ord, inte singulariskt som det blivit hos oss. Frid är något man har tillsammans med andra, se Rom 12:18, 14:19, 2 Kor 13:11, Ef 4:3, Kol 3:15, 2 Tim 2:22 och Hebr 12:14. Denna förmaning går tillbaka till Skriften och Herren Jesus själv som sa: Håll fred med varandra, Ps 34:15, Mark 9:50 och Joh 20:19.

I v 14-15 upprepar Paulus och förklarar närmare vad detta innebär.

14 Vi uppmanar er, bröder: tillrättavisa de oordentliga, uppmuntra de missmodiga, ta er an de svaga och ha tålamod med alla. 15 Se till att ingen lönar ont med ont. Sträva i stället alltid efter att göra gott mot varandra och mot alla människor.

I dessa meningar hinner Paulus med inte mindre än fem uppmaningar

- Tillrättavisa de oordentliga
- Uppmuntra de missmodiga
- Ta er an de svaga
- Ha tålamod med alla
- Sträva efter att göra gott

Verbet som här översätts med **tillrättavisa** eller tala till rätta i Bibel 2000 är snarast en militär term. När soldaterna inte står rakt i ledet kommenderas de in. De oordentliga är odisciplinerade, självgoda eller rent av uppstudsiga. I det här fallet handlar det om människor som *inte vill* arbeta för sin egen försörjning, se 2 Thess 3:10–12. Genom att leva oordentligt underminerar de både kyrkans ordningar och samhällets. Men de första kristna ansåg detta att leva värdig som en del av evangeliet, se Rom 13:13, 1 Kor 14:33 och 40. Paulus låter oss aldrig förstå varför de lever oordentligt, men vi kan ana att det hör samman med Jesu återkomst. Kanske utnyttjade dem oordentliga talet om Jesu snara återkomst som så att det inte är någon idé att arbeta eller kanske hävdade till och med att återkomsten redan skett och att Guds rike nu skulle återupprättas, se 2 Thess 2:2. Men det finns också andra förklaringar, se kommentaren till 2 Thess 3:6–15.

De missmodiga kan syfta på människor med dålig självkänsla i allmänhet, men med tanke på sammanhanget hellre på dem som förlorat och nu sörjde sina anhöriga.

De svaga är de i tron svaga. De kan nyligen ha kommit till tro och ännu inte blivit rotade i tron. De kan sakna grundläggande insikter och/eller erfarenheter av vad det innebär att vara en lärjunge. Det kan syfta på dem som tidigare sårats svårt eller fostrats i rädsla. Vi vet att Herren anser det vara en huvuduppgift för ledare och herdar att på ett särskilt sätt ta sig an de svaga, Hes 34:16 a. Men av Rom 14:1-3 förstår vi att också de måste anpassa sig, - till Guds kärlek och barmhärtighet.

Tålamod ingår i den Helige Andes frukt, 1 Kor 13:4, Gal 5:22 och Ef 4:2. Det är ett resultat av livet i den Helige Ande och av en rätt livsföring. Det handlar med andra ord om ett gudomligt tålamod. Det mänskliga (ännu ej helgade) tålamodet kan räcka till för vissa människor och situationer men vara otillräckligt för andra. Paulus skriver att vi ska **ha tålamod med alla**.

Slutligen skriver Paulus att vi inte ska löna ont med ont, utan **sträva efter att alltid göra gott mot varandra och mot alla människor**. Den kristnes personliga karaktär är ett samspel mellan det mänskliga och det gudomliga, det själsliga och det andliga. Vi ska å ena sidan sträva, men å andra sidan också ta emot det vi strävar efter. I Gal 6:10 skrev Paulus

detsamma. Vi ska först och främst göra gott mot våra närmaste. Det är så att säga en lag, men därefter är godheten gränslös. Den gudomliga godheten kan inte begränsas till de egna. Den räcker till för alla dem som kommer i vår väg.¹⁶

I v 16-18 fortsätter Paulus med ytterligare påminnelser.

16 Var alltid glada, 17 be oavbrutet 18 och tacka Gud under alla livets förhållanden. Detta är Guds vilja med er i Kristus Jesus.

Han skriver:

- Var alltid glada
- Be oavbrutet
- Tacka Gud under livets alla förhållanden

Den första uppmaningen återfinns i en tydligare version i Fil 4:4. Det är viktigt att få med orden ”i Herren”, jämför med Jesus egna ord i Joh 16:22. Också glädjen är en del av Andens frukt, Gal 5:22. När vi studerade Apostlagärningarna kunde vi se hur just glädje följde i evangeliets spår, se Apg 2:28, 8:8, 12:14, 13:52, 14:12, 15:3 och 32. Paulus upprepar detta i Rom 14:17.

När vi sedan läser att vi ska **be oavbrutet** ska vi koppla ihop dessa två satser. Det finns exegeter som menar att Paulus använder sig av en hebreisk parallellism och har en tanke med dessa två uppmaningar. Glädjen finns nämligen i bönen. Några för mig okända rabbiner lär ha sagt att vardagen är fylld av möda och besvär. Människan har ett stort ansvar, får arbeta hårt och ska stå till svars för sitt arbete, men det finns ett avbrott i denna möda, nämligen gudstjänsten. Vi vet att sabbaten har en otroligt starkt ställning hos judarna. De är då förpliktade att helga denna, det vill säga lägga allt annat åt sidan. När vi går in i bönen får vi lägga allt annat åt sidan. I bönen är vi tillsammans med vår himmelske far, vi glädjer oss över att få vara med honom och tänker på allt han gjort för oss.

Kanske ska vi upprepa att detta gäller ”i Herren”, men samtidigt påminna om att vi alltid lever ”i Herren”. Vi kan som kristna tacka Gud, inte bara på sabbaten eller i bönen utan **under livets alla förhållanden**. När Lukas i Apostlagärningarna porträtterar Paulus låter han oss få se dennes böneliv i Apg 9:11, 13:2f, 14:23, 16:25, 20:36, 21:5, 22:17-21, 27:35 och 28:8. Vi kan lära oss av detta att också vi kan be och tacka under livets alla omständigheter. Jag rekommenderar gärna Wilfrid Stinissens bok *Mitt liv i dina händer – en bok om överlåtelse*

¹⁶ Ragnarsson skriver i sin kommentar på sidan 122 att Jesus här bryter med Skriften i så måtto att där föreskrivs vedergällning, 2 Mos 21:23-25 och 3 Mos 24:19-22. Detta brott äger rum i Bergspredikan, Matt 5:43-48 och blir sedan vägledande för den kristna etiken, enligt Ragnarsson. Det är min förståelse att Ragnarsson här reducerat det judisk-kristna livet till etik. Det ligger farligt nära ersättningsteologin. Det är naturligtvis inte Skriftens undervisning att förr sökte vi hämnd men nu söker vi kärlek, förr gjorde man si och nu gör vi så. Den stora skillnaden enligt min förståelse är att förr hade vi ett egenliv, men nu har vi Kristi liv. Det är förvisso sant att den nya människan ska sträva efter fullkomlighet, men så länge vi är i denna världen gäller ändå vedergällningslagen om än utformat på olika sätt i olika kulturer.

för läsning. Våra böner och tacksägelse sätts där i relation till Guds allmakt. Strikt talat finns inte dem omständigheter som ger oss anledning att beklaga oss. Gud är alltid i kontroll vad som än händer, se också Rom 8:28.

19 Släck inte Anden. 20 Förakta inte profetior, 21 men pröva allt, behåll det goda, 22 och håll er borta från allt slags ont.

Här kommer så ytterligare fem uppmaningar.

- Släck inte Anden
- Förakta inte profetior
- Pröva allt
- Behåll det goda
- Håll er borta från allt ont

Rent språkligt finns det en del som talar för att den andra punkten är nyckeln till att rätt förstå dessa uppmaningar. De handlar djupast sett om profetiska ord. Det fanns och finns en glidande skala för att beskriva det profetiska. Det grekiska ordet *profero* betyder bära fram. Profeten är Guds mun, - men i olika hög grad. I GT ställdes mycket höga krav på en profet. Vi nöjer oss här med att hänvisa till 5 Mos 13:1-5 och 18:15-22. Jesus själv är profeternas profet och de nytestamentliga profeterna är underställda honom. Vi läser om händelser i Apostlagärningarna 11:28 och 21:11 som påminner om de gammaltestamentliga profeterna. Profetiorna ska prövas mot Herrens egna ord.

Profetiska ord kan framföra Herrens dagsaktuella budskap på olika sätt, alltifrån drömmar och syner till predikningar och uppmuntrande ord. Paulus talar på flera ställen om människor som getts den profetiska gåvan, se 1 Kor 12:10 f, 28, Ef 2:20, 3:5 och 4:11. Vi ska återkomma till detta när vi studerar 1 Korintierbrevet. Men också de som inte är profeter, det vill säga har en profets tjänst kan bära fram Herrens ord. Det är inte ovanligt att en kristen får intryck, bilder eller påminns om bibelord som verkar profetiskt, som ett Herrens tilltal i en bestämd situation. Det är så vi förstår den profetiska gåvan, 1 Kor 14:1-5. Paulus vill på intet sätt att denna gåva ska upphöra, men är dels mån om att den inte missbrukas, dels mån om att den prövas.

Det är möjligt att ”de oordentliga” profeterade om Herrens återkomst, men att deras profetior inte höll måttet. Kanske önskade thessalonikerna att få ett slut på detta, eftersom Paulus säger att de **inte ska släcka Anden**, men pröva allt och behålla det goda. Profetian kunde slocka antingen genom att profeten inte talade ut som i Jer 20:9 eller genom att folket tvingade dem att hålla tyst, Amos 2:12. Det är viktigt för Paulus att de inte utsläcker Anden, inte föraktar dem som profeterar utan i stället objektivt **pröva vad som profeteras**. Här ger han oss inga kriterier för hur vi ska kunna urskilja en äkta profetia, men i 1 Kor 14:32 säger han att profetians ande är underordnad sig dem som profeterar, det vill säga på något sätt är profetian knuten till personen ifråga och i v 37 att profetian alltid överensstämmer med Herrens eget ord. När Paulus uppmanar thessalonikerna att **hålla sig borta från allt ont** syftar orden på allt sådant som leder oss bort från Herrens ord, från kerygmat, jämför 5 Mos 13:4 f. Orden knyter också särskilt an till slutorden i vers 5. Några kommentarer menar att orden om att behålla det goda och hålla sig borta från allt ont är en öppning mot det mer allmänna, det vill säga orden begränsar sig inte bara till det profetiska.

Med dessa allmänna råd går så Paulus över till avslutningen. Han ber i den att den Gud ”som kallat oss till ett liv i helgelse”, se 4:7 och även 3:13, ska helga oss helt och fullt.

BREVETS AVSLUTNING 5:23–28

23 Må fridens Gud själv helga er helt och fullt, och må er ande, själ och kropp bevaras hela, så att ni är utan fläck vid vår Herre Jesu Kristi ankomst. 24 Trofast är han som har kallat er, han skall också utföra sitt verk.

Paulus kallar Gud för fridens, hebreiska *shalom*, grekiska *eirene*, Gud. Gud är hel och ska också göra oss som splittrats hela igen. Paulus avslutar 2 Tess på samma sätt, 3:16, se också Rom 15:33, 16:20 och 2 Kor 13:11. Nu önskar han att också vi ska helgas helt och fullt, grekiska *holokleron* som betyder hel i alla delar. Vi finner samma ord i Apg 3:16 där det översätts till svenska full hälsa (FB och Bieblk2000) eller helt och hållet frisk (Giertz) och i Jak 1:4 där FB skriver fullkomliga och hela, utan brist i något avseende. Det är säkert också Paulus avsikt att vi ska förstå bönen just på det sättet. Versen handlar därför *inte* om att en människa är komponerad med hjälp av ande, själ och kropp. När det är sagt är det ändå inte orimligt att reflektera över varför Paulus beskrivit den hela människan med hjälp av dessa tre substantiv. Var det så han själv uppfattade människan? Jag tror det. Det har riktats kritik mot den undervisning som delar upp människan i tre delar. Kritiken består då dels av den åsikten att människan är *en* och dels av att människan kan beskrivas på *olika* sätt i Bibeln. Inom den så kallade trosundervisningen var det åtminstone förr vanligt att säga att människan *är* ande, *har* en själ och *bor i* en kropp. Har man bestämt sig för denna antropologi går det sedan att hitta bibelversar som tycks styrka påståendet. Men människan är en, inte tre. Den bibliska förståelsen av människan är också att människan är en odelbar helhet, på latin *individuum*. Här gäller det med andra ord att inte övertolka Paulus.

När jag mediterar över människans väsen kan jag ändå inte komma ifrån att de tre termerna är användbara, men snarare som tre relationer än som tre delar. Varje människa har en andlig relation, en själslig och en kroppslig. De hör förvisso samman men kan inte sammanblandas. I korthet tar denna antropologi de bibliska texterna på största allvar. Särskilt viktig är skapelseberättelsen.

Ande, själ och kropp

I det följande ska jag anlägga tre olika perspektiv på människan. Det första beskriver människan som treenig. Det andra beskriver människan som andligt död eller levande och det tredje perspektivet visar att det är en skillnad mellan det själsliga och andliga.

1. Människan som treenig

I 1 Mos 1:26 säger Gud: ”Låt oss göra människor till vår avbild.” De första kristna menade sig se Treenigheten i denna vers och drog slutsatsen att också människan är treenig, ande, själ och kropp, se också 3:22. Själva skapelseprocessen beskrivs i 1 Mos 2:7. Det hebreiska ordet *bara*, skapa eller forma är samma ord som används om krukmakaren när han formar sitt lerkärl. När kroppen var formad inblåste Gud sin Ande, hebreiska *ruah* och så blev människan en levande varelse, hebreiska *näfäsh*. Det hebreiska ordet kan också översättas med liv eller själ.

Denna trefald återkommer i den judiska trosbekännelsen:

Du ska älska Herren din Gud av hela *ditt hjärta* och av hela *din själ* och av hela *din kraft*.

5 Mos 6:5

Hebréerna såg människan som hjärta, själ och kropp. Jag vill tillägga med betoning på kroppen, kroppen var besjälad. Den grekiske filosofen Aristoteles (384-322 f Kr) tänkte på ett liknande sätt även om han betonade själen, grekiska ordet *psyche*. Ordet syftar på personligheten eller människans identitet. Redan här ser vi att trots att det finns olika ord är trefalden densamma, det vill säga först ande/hjärta, sedan själ/liv/personlighet och slutligen kropp.

Vi fick Anden/hjärtat från Gud och kroppen från leran på marken. Själen/livet är ett resultat av denna kombination. Människan var ”i begynnelsen” orienterad mot Gud och upptagen med Honom, men efter syndafallet blir hon självupptagen och orienterad mot marken, det vill säga det jordiska som makt, pengar och vad det kan vara vi strävar efter. Här har vi roten till människans många problem; hon längtar tillbaka till paradiset samtidigt som hon dras till denna världs goda. När judarna talade om anden/hjärtat tänkte de på människans förmåga till medvetande, tänkande och känslor över huvud taget. Denna förmåga är nu grumlad och om relationen till Gud upphör är människan andligt död. Vi går därmed över till det andra perspektivet som beskriver människan so andligt död eller levande.

2. Människan som andlig död eller levande

Paulus talar i Ef 2:1 och Kol 2:13 om andlig död, och det är också därför Jesus talar om nödvändigheten av att ”födas på nytt”, Luk 15:24, Joh 3:3-6. Det är viktigt att förstå att det är i relationen till Gud som människan är död. Det är inte så att hon förlorat anden/hjärtat, men hjärtat är skadat, fördunklat, sjukt och opålitligt, 1 Mos 6:12, Ps 10:4, 14:1 ff, 53:3 f, Jes 1:4-6 med flera.

Kom låt oss gå tillrätta med varandra, säger Herren. Om era synder än är blodröda, skall de bli snövita ...

Jes 1:18

Människan behöver med andra ord för det första försonas med Gud och för det andra få del av Guds liv på nytt. Det hebreiska ordet *kippär* som vi översätter till ”sona” betyder ta bort eller utplåna.¹⁷ Synden drar med nödvändighet på sig Guds vrede eftersom Gud är helig. När Guds vrede går över en människa drabbas hon ofrånkomligen av död. Men Gud vill inte syndarens död eftersom han är kärlek. I den judiska tron förekommer följaktligen dödsstraff, men framförallt används substitut i form av blodiga djuroffer, se 2 Mos 29:12, 3 Mos 4:6, 5:9 och jämför med Rom 6:23. Det syndiga livet måste utplånas, syndablodet utgutas. Det utgjutna blodet vittnar om att soning har ägt rum, två parter har försonats med varandra.

¹⁷ Den etymologiska betydelsen är lite dunkel, men det avgörande är det bibliska innehållet. I Svenska Akademiens ordlista betyder sona gottgöra eller gör bot. Den bibliska betydelsen är snarast som jag angett ovan ta bort eller utplåna.

I 3 Mos 17:11 står det:

Kroppens liv är i blodet, och jag har givit er det ... till att bringa försoning för era själar. Det är blodet som bringar försoning genom själen som är i det.

Detta är vid sidan av den bokstavliga betydelsen en profetia om Jesu död på Golgata. Själen/livet som finns i blodet och när Jesu blod utgjuts på Golgata är det för oss. Jesus är vårt försoningsoffer och hans blod är försoningsblodet.¹⁸ Men det betyder *också* att vi får del av det liv som finns i hans liv. ”Kristi blod för dig utgjutet”. Försoningen och det nya livet är Guds verk och gåva till oss. Vad händer då och hur går det till?

- a) Det kommer till oss genom Jesus eller Ordet, Joh 1:12 och 1 Petr 1:23, den oförgängliga säden. Det finns en annan underbar beskrivning i Joh 3:14 f.
- b) När en människa får del av Jesu blod/liv föds hon på nytt. Anden blir levandegjord och ljuset inom henne tänds på nytt, Ordspr 20:27, Joh 8:12 och hon blir ljus, Ps 36:10, Matt 5:14, 1 Tess 5:5. Gud själv tänds och upplyser vårt inre.
- c) Från och med denna stund är vi omvända och kallade att vandra som ljusets barn, till ett liv i helgelse, det vill säga till renade hjärtan. Kyrkofäderna, särskilt ökenfäderna betraktade just det rena hjärta som idealet.

3. Själslig eller andlig?

Det tredje perspektivet handlar om själsligt och andligt. Varje människa längtar tillbaka till Gud, men har genom sin självupptagenhet ingen möjlighet att se eller umgås med Gud. Hon dras åt två håll och är delad i sin håg. Hennes (döda) ande eller hjärta söker sig hela tiden utåt och neråt i sina försök att glömma Gud eller möta sina andliga behov. Det är vanligt med inom den ortodoxa teologin att tala om ande, själ och kropp. När de ortodoxa talar om människan som Guds avbild tänker de sig att denna avbild består i människans tre relationer eller människans treenighet. Människans ande förstås som att människan har förstånd och självmakt. Hennes ande är förutsättningen för att människan ska kunna födas på nytt och/eller bli delaktig av Treenigheten.¹⁹ Den fallna människan kan understundom söka Gud genom att anstränga sig. Hon kan söka Honom genom sina sinnen, genom liknelser och/eller symboler, men inte se, förstå eller umgås med Honom. Den själiska människan tar emot sina intryck från skapelsen, den fallna världen eller producerar dem ur sitt själv. Vi ska inte fördjupa oss i ämnet som Paulus berör i 1 Kor 2:10–15, se också Hebr 4:12. Här ska vi endast slå fast att den andliga människan tar emot beskydd, information och vägledning från Herren direkt in i sitt inre.

Den avgörande skillnaden mellan en icke-kristen och en kristen går med andra ord vid den nya födelsen, det vill säga andens/hjärtats liv och livsriktning. Detta påverkar även människans själsliga och kroppsliga egenskaper.

¹⁸ Paulus talar ingående om detta i Romarbrevet, särskilt kapitel 5-8. Lämpliga verser att läsa i det här sammanhanget kan vara 5:6, 10, 6:10 och 8:3.

¹⁹ Självmakt är de ortodoxas motsvarighet till den västerländska kyrkans tal om den fria viljan. Genom att tala om självmakt, det vill säga om människans förmåga undviker de ortodoxa alla tankar om predestination. Den som vill lära känna den ortodoxa teologin hänvisar jag till Heith-Stades artiklar i SPT 2008.

Paulus vill nu att thessalonikerna ska helgas helt och fullt. Han är säker på att Gud kommer att helga oss helt och fullt. Vi kommer att bli fullkomliga till ande, själ och kropp, se 3:13, Ef 5:27 och Fil 1:10. Det verkar som att Paulus tänker sig att detta ska ske vid vår Herres återkomst. Skälet till vår fulländning grundar sig inte på vår förtjänst utan på det faktum att Herren är trofast, 1 Kor 1:9, 10:13, 2 Kor 1:18, 2 Tess 3:3, 2 Tim 2:13, Hebr 10:23 och 11:11. Vi kan lita på Gud. Denna tro behöver upplivas i vår tid så vi får tillbaka evighetsperspektivet. Vi borde uppmuntra varandra med dessa ord och be om varandras förböner, skriver Paulus i v 25. Den subjektiva tron är aldrig självklar.

25 Bröder, be även för oss. 26 Hälsa alla bröderna med en helig kyss. 27 Jag uppmanar er allvarligt i Herren att se till att brevet blir uppläst för alla bröderna. 28 Vår Herre Jesu nåd vare med er.

Längre tillbaka i tiden användes kyssen som en religiös akt, oftast i förhållande till avgudarna, som till exempel i 1 Kon 19:18, Job 31:27 och Hos 13:2, något som inte är främmande ens för vår del av världen. I Mellanöstern såväl som på kontinenten är det vanligt att hälsa varandra **med en helig kyss**, se Rom 16:16, 1 Kor 16:20, 2 Kor 13:12, 1 Petr 5:14. Justinus Martyren (100-165 e Kr) berättar om hur den heliga kyssen användes i liturgin, i det moment vi kallar fridshälsningen, likaså Hippolytus (-236 e Kr). Män kysste män och kvinnor kvinnor.

V 27 antyder att det fanns en risk att inte alla skulle få del av detta brev. Paulus är mån om att det går från hus till hus, så att alla mindre gemenskaper och blivande ledare får del av vad han skrivit. Lägg märke till att det här framgår att det är Paulus själv som står bakom detta brev: **Jag uppmanar er ...** När vi studerade Galaterbrevet konstaterade vi att Paulus själv skrev avslutningen, Gal 6:11. Han poängterar också detta i sitt nästa brev, 2 Tessalonikerbrevet 3:17.

Så avslutar han med välsignelsen och knyter nåden till Jesus Kristi person, precis som han gör i 2 Thess 1:2, 12, 2:16 och 3:18. Jesus är Herren.

C. Särskilda kommentarer

Satan	s 22
Eskatologi, läran om den yttersta tiden	s 26
Det judiska hoppet	s 26
Profeterna, apokalyptikerna, Jesus och Paulus	s 27
Det kristna hoppet	s 29
Tusenårsriket?	s 30
Sammanfattning	s 32
Översikt	s 32
Ande, själ och kropp	s 45

D. APPENDIX

Referenslista

Belfrage, D.O. *Daniels profetior och Uppenbarelseboken – en kommentar till C.A. Chaders plansch "Guds plan genom tidsåldrarna"*, Örebro: Evangeliepress 1964.

Bibeln, *Den svenska folkbibeln* 98, Malmö: Stiftelsen Svenska Folkbibeln 1998.

Bibeln med förklaringar af P. Fjellstedt, 3 bandet, Stockholm, Beijers Bokförlagsaktiebolag 1910.

Gunner, Göran. *När tiden tar slut – motivförskjutningar i frikyrklig apokalyptisk tolkning av det judiska folket och staten Israel*, Malmö: Studia Theologica Holmiensis 1996.

Heith-Stade, David. *Ortodoxa kyrkan – katolicitet och ortodoxi, Ortodox mystik – filosofin i Kristus och Frälsningen väg*. Dessa tre artiklar publicerades i SPT, nr 7, 13 och 15 år 2008. Jag har särskilt använt mig av den tredje där han redogör för ande, själ och kropp.

Illustrerat Bibelleksikon, red H Odeberg och T Gilbrant, band 3 och artikeln om Tusenårsriket, Oslo: Illustrert Bibelleksikon 1967.

Linton, Olof. *Pauli mindre brev – del IX i serien Tolkning av Nya Testamentet*, Karlskrona: Verbum 1970.

Mitternacht, Dieter (red.) & Runesson, Anders. *Jesus och de första kristna – inledning till Nya Testamentet*, Kristianstad: Verbum 2006.

Prince, Derek. *Ande, själ och kropp*. Malmö: Evangelisten 1978

Ragnarsson, Per-Erik. *Tessalonikerbreven*, Kommentaren ingår som del 13 i serien *Kommentar till Nya Testamente (KNT)*, Uddevalla: EFS-förlaget 1983.

Radler, Alexander. *Kristen dogmatik*, Polen: Studentlitteratur 2006.

Reformationsbibeln – Nya Testamentet, Borås, Svenska Reformationsbibelsällskapet, 2003.

Stora Studiebibeln - Bibel 2000 med svensk NIV kommentar, EU: CorVita 2007.

Stott, John R.W. *The Message of Thessalonians*, England. IVP 1991.

Stinissen, Wilfrid. *Mitt liv i dina händer – en bok om överlåtelse*, Finland: Författaren och Libris 2004.

The New International Dictionary of New Testament Theology, vol 2, och artikeln *oikodomeo* på sid 251.

Utnem, Erling. *En gång blir jorden ny*, Markaryd. EFS-förlaget 1990.

Williams, David J. *1 and 2 Thessalonians*, Kommentaren ingår i serien New International Biblical Commentary, USA: Zondervan 1992.

Wright, N.T. *Surprised by hope. Rethinking Heaven, the resurrection, and the Mission of the Church*. New York 2008. En recension av doktoranden i kyrkohistoria Johan Herbertsson I SPT nr 5/09.

1 OCH 2 TESSALONIKERBREVENS TEXTER ORDNADE efter den Svenska evangelieboken år 2003

Kyrkodag	I årg	II årg	III årg
4 ef påsk			5:9-11
6 ef Tref		2:1-8	
23 ef Tref		2 Tess 3:1-5	5:13-15
Tacksägelsedagen	5:16-24		

4. CD-ROM eller www.bibelforklaring.nu

1. Brevets inledning
2. Brevets inledning
3. 1:1
4. 1:2-5
5. 1:6-10
6. 2:1-12
7. 2:11-14a
8. 2:14b-20
9. 3:1-13
10. Det judiska hoppet, del 1
11. Det judiska hoppet, del 2
12. Det kristna hoppet
13. 4:1-8
14. 4:9-18
15. 5:1-3
16. 5:4-11
17. 5:12-18
18. 5:18b-23, om anden
19. om själen och kroppen, 5:24-28